

บุตร...ที่ประเสริฐที่สุด
และไตรสิกขา เรื่องที่ควรศึกษาอย่างแม่นยำ

บุตรที่ประเสริฐที่สุด

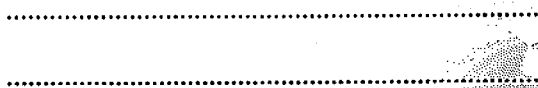
และ ไตรสิกขา

ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องที่ควรศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง

...พุทธศาสนาสมัยใหม่...

เพื่อการเข้าใจอย่างถูกต้องในหน้าที่
๕ ดีสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

อนุโมทนา.

การที่ คัมภรชยต่งทรง ขอข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ในรูปของ ขนบ-
 เทาศา กิติ, ๑. ขนบของข้าพเจ้า หรือการบรรณาการ ประกาศ กิติ,
 ก็คือได้รับตามร่วมมือ จากสหภาพบรรณาการหลายฝ่าย คงมี
 โศภณกิจสัมพันธ์กันมาได้ ๑. ในลักษณะเช่นนี้ ข้าพเจ้า ขอ
 แฝงคุณคุณประโยชน์ และขออนุโมทนา ต่อทุกท่าน ที่มีส่วนใน
 การช่วยเหลือ. การอนุโมทนาที่ ข้าพเจ้าทำไป ทั้งในนาม
 ของคณะบรรณาการ, หรือสำนักสงฆ์ของคณะสงฆ์ และของ
 สภามหาวิทยาลัย.

จนเราในทุกคนนี้ แม้ที่จะทำคุณต่อกันมาอย่าง
 เป็นอันมากแล้ว ข้าพเจ้า หรือการใดก็ตาม และสิ่งที่ได้ทำไว้แต่
 การก่อน ก็ตาม ก็ยังมีค่า เป็นสิ่งที่มีค่าอนุโมทนาของข้าพเจ้า;
 และบางทีอาจจะเป็นอันอนุโมทนา เพิ่มขึ้นเป็นได้เท่า กิ
 ยัตได้ ๑. ในเมื่อการที่ข้าพเจ้า ได้กระทำไป ด้วยความไม่ประ-
 มาณ แท้จริง; แล้วมีอันใดที่เกิดจากกรกระทำนี้ๆ จึง
 แต่ไม่พอใจไม่ประประใจใจ แต่เพื่อมุ่งหมายดีเพื่อคนกลาง
 สักเล็กน้อย. ข้าพเจ้า ขออนุโมทนา เป็นอันได้ซึ่งในกรณีนี้ เพราะ
 เหตุถึงกล่าวนั้น นั้นเอง; และยังมีอนุโมทนาแก่
 ท่าน ผู้ท่าน ทั้งหลาย ที่ได้ทำไว้ประประใจใจ หากจะยัง
 แฝงข้าพเจ้า หรือข้าพเจ้า สักเล็กน้อย.

มนุษย์เรา และเป็นมนุษย์อยู่ได้ ก็เพราะการประกอบ
 ไปด้วยกรรม; มิฉะนั้น จะต้องสูญเสียความเป็นมนุษย์ หรือถึง
 กับ ต่อบทบาทในที่สุด โดยไม่ต่องสังสัสสโดย. มนุษย์ที่ไม่ประ-
 มาณด้วยดีด้วยกรรม ก็ต้องประกอบอยู่ด้วย จิตธรรม เป็นธรรม-
 ๓, และ จะต้องเป็น อนุมนุษย์ ๔. ร่างของมนุษย์ ด้วย. โลก

แม่ละเป็นเหมือนอะไร ที่หากเป็นโลกที่ประกอบอยู่ ด้วยคนมนุษย์
 ในร่างของคนมนุษย์ เต็มไปเสียทั้งโลก? และแม้แต่คน
 คนหนึ่งๆ ละได้ช่วยประกอบกันอะไร ที่ประกอบเขา ได้มีแต่การ
 รวมกลุ่ม จากทุกฝ่าย มีกันเท่าที่พอจะไม่เป็นมนุษย์ เสียทั้งไป และ
 ยั้งยั้ง ทุกที?

หนังสือธรรมะ ทุกๆเล่ม แม่ละอ่านมาตลอดไร ก็ยังมีแปล
 ในหนังสือรวมอยู่บ้างแล้ว! แม่ธรรมะ ละอ่านมาตลอดไร ก็ยังมี
 ตีเอง ดีกว่า ธรรมะ ที่ปราศไปเสีย มีไร หรือ? ของคนกับ
 ขุนพล ละบอกกันสนทนกันเสียทั้งนี้ไป ไรซึ่งเสียไปกว่า ธรรมะ
 ไรถูกตลอด และพร้อมสรรพ! พระเจ้า ละกลับมากลางโลก ไกล
 ฟ้าดิน, ฟ้าดิน และตามรสสัตว์ทั้ง สักกโลกจักรกษี ไรเสีย
 เป็น ไฉนไม่ได้อะไรเลย!

การที่ ธรรมะ ไรแพ้เพราะขาด แม่โดยขาดไปแต่ธรรมใน
 ลักษณะที่ ก็ยังเป็นที่ไรให้เกิดความลับใน ไรธรรม กันไรเลย,
 ได้ไปเสีย; ที่แม่ได้ ได้ของอะไรมาจาก ของกันกับคนคน
 ย่อมร่วมมือกัน ทุกคน ทุกอย่าง ทุกที่ ในทุกแห่งแห่งธรรม
 ย่อมรวมกันไว้ เพื่อให้ความหมายกับคน ไรที่ไรของดีกว่า
 แล้วนี่ ทุกประการ ๕

คุณธรรม อื่นๆอีก

ในยุคนั้นเวลานั้น, ไร
 ๓ กันยายน ๑๖

คำนำ

ธรรมสภาได้รวบรวมพระธรรมเทศนาชุดนี้ ด้วยหวังให้เป็นเครื่องเตือนจิตเตือนใจของเยาวชนคนหนุ่มสาว ซึ่งจักเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ได้มีสติและปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องต่อไป อันเป็นการสนองปณิธานสุดท้ายของท่านพุทธทาสที่ว่า “ศีลธรรมของยุวชนคือสันติภาพของโลก” โดยมุ่งหมายให้เยาวชนของเราปฏิบัติให้เข้าถึงความเป็น ๕ ดีของมนุษย์ อันได้แก่ ๑. เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ๒. เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ ๓. เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน ๔. เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ๕. เป็นสาวกที่ดีของพระศาสนา

ธรรมบรรยายของหลวงพ่อกุศลสิกขุชุดนี้ ได้นำ้อมนำหลักธรรมคำสั่งสอน เพื่อให้เยาวชนคนหนุ่มสาวในยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำมาประพฤติปฏิบัติตามหลักมรรคาธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ เพื่อจักได้เป็นบุตรที่ประเสริฐของบิดามารดา ผู้มีพระคุณ โดยมี ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต เพื่อจักได้เกิดความสุขขึ้นในสังคมน

ด้วยความสุจริตหวังดี
ธรรมสภาปรารถนาให้โลกได้พบกับความสงบสุข

เรื่องในเล่ม

- บุตรที่ประเสริฐที่สุด ๑
 - ลักษณะของบุตร ๓ จำพวก ๔
 - บุตรประเสริฐที่สุด คือเป็นผู้เชื่อฟัง ๖
 - ต้องเชื่อฟังตามหลักพระศาสนา ๘
 - อันตรายของความไม่เชื่อฟัง ๑๐
 - ลูกไม่เชื่อฟัง ทำให้บิดามารดาตกนรก ๑๒
 - ข้อธรรมสำหรับปฏิบัติให้เกิดการเชื่อฟัง ๑๖
 - รู้จักควบคุมความรู้สึกไม่ให้ปรุงกิเลส ๑๗
 - ฝึกจนไม่มีความเคยชินสำหรับกิเลสเกิด ๑๘
 - ตั้งใจปฏิบัติให้ได้ปริญญาของพระพุทธเจ้า ๒๐
 - ศึกษาให้รู้จักอุดมคติของมนุษย์ ๒๒
 - ปฏิบัติตามหลัก มรณวาสธรรม ๔ ประการ ๒๔
 - เกิดเป็นมนุษย์ ฟังเป็นบุตรประเสริฐ ๒๘
- ไตรสิกขา ๓๓

ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องที่ควรศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง

เข จิตต์ สณฺญเมสฺสนฺติ โมกฺขนฺติ มารพฺพณา
ผู้รู้จักควบคุมจิตใจ จะพ้นไปได้จากบ่วงของมาร

[๐๓.๑๒]

[๒๕/๑๓]

โลกจรด เพาะ กตัญญู.

อันบุคคล กตัญญู รู้คุณ โลก
อุบิภค บรโภค มี ๔ ไร่ นลาย
น้ำขมิ้นแก้ว ขมิ้นแก้ว ขมิ้นแก้ว ขมิ้นแก้ว
รู้โลก ๔ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่;

อันคน ๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐
คน ๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐ คน
๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐ คน ๑๐ คน
โลกจรดได้ เพาะกตัญญู รู้คุณกัน;

ประเทศไทย-สหภาพ-มิตร
ไทยเป็น อัครราชทูตไทย ๔ ไร่ ๑๐๐ ไร่
๑๐๐ ไร่ เพาะ ๔ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐ ไร่
เพาะ กตัญญู มี ๓ ไร่ ๑๐๐ ไร่ ๑

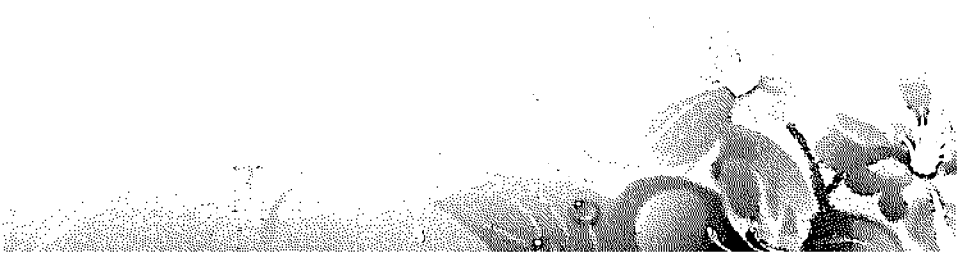
สมเด็จพระสังฆราช

บុตฺรที่ประเสริฐที่สุด

คือบุตรที่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

...พุทธทาสภิกขุ...

โอวาทแก่นักเรียน โรงเรียนสตรีทุ่งสง ที่ลานหินโค้ง

๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๑

บุตรที่ประเสริฐที่สุด

..พุทธทาสภิกขุ..

นักเรียนทั้งหลาย,

บัดนี้ เป็นการพูดกับนักเรียน โดยหัวข้อว่า บุตรที่ประเสริฐที่สุด. คำว่า บุตรที่ประเสริฐที่สุด เข้าใจว่าคงเป็นที่เข้าใจกันแล้ว ว่าหมายความว่าอะไร แล้วยังเชื่อว่า จะเป็นที่ปรารถนาของทุกฝ่าย คือฝ่ายบิดามารดา ก็ปรารถนาให้บุตรเป็นบุตรที่ดีที่สุด, คืออยากจะมีบุตรชนิดที่ดีที่สุด แล้วยฝ่ายบุตรทั้งหลาย ก็คงอยากจะเป็นบุตรที่ดีที่สุดของบิดามารดา.

ทีนี้ ประชาชนทั้งหลาย แม้จะไม่เกี่ยวข้องเป็นบุตรเป็นบิดามารดาอะไรกัน ก็ยังมีความคิดว่า ขอให้เด็ก ๆ ทั้งหมดทุกคน เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดาเถิด.

นี่ตามความรู้สึก รู้สึกอย่างนี้ จึงถือว่าเป็นความปรารถนา
ของทุกฝ่าย. พ่อแมก็ต้องการลูกที่ดีที่สุด ลูกก็คงจะตั้งใจเป็นลูก
ที่ดีที่สุด, คนทั่วไปที่เขาเห็นเด็กๆ เขาก็อยากให้เด็กๆ นั้นเป็น
บุตรที่ดีที่สุดของบิดามารดา เพราะฉะนั้นเรามาพูดกันถึงเรื่องบุตร
ที่ดีที่สุด คงจะมีประโยชน์.

ลักษณะของบุตร ๓ จำพวก

ถ้าถือตามหลักของพระพุทธเจ้า ก็ไม่ยากเย็นอะไรเลย
คือท่านได้ตรัสไว้ชัดเจน ว่าบุตรโดยทั่วไปมีอยู่ ๓ พวก : คือ
บุตรที่ดีไปกว่าบิดามารดา, บุตรที่พอเสมอกันกับบิดามารดา,
แล้วบุตรที่เลวกว่าบิดามารดา, เป็น ๓ อย่าง อยู่ด้วยกันอย่างนี้
แล้วตรัสว่า พวกคนมีปัญญา เขาต้องการบุตรที่ดีกว่าบิดามารดา
หรือพอเสมอกันกับบิดามารดา; แต่ไม่ต้องการบุตรที่เลวกว่า
บิดามารดา

แต่แล้วยังมีบุตรอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นบุตรประเสริฐ
ที่สุด ไม่เนื่องกันอยู่กับบุตร ๓ ประการนี้; นั่นคือบุตรที่เชื่อฟัง
เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด เราก็เลยได้บุตรเป็น ๔ จำพวกด้วยกัน.

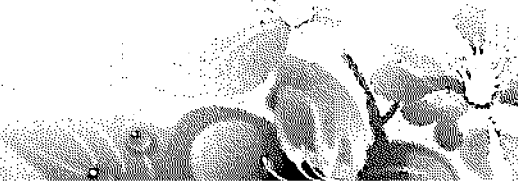
ที่จริงนั้น มีอยู่เพียง ๓ จำพวก คือว่า ที่ดีกว่าบิดามารดา
เสมอกับบิดามารดา เลวกว่าบิดามารดา มีอยู่ ๓ พวกเท่านั้น;

แต่ไม่ระบุนว่าพวกไหนประเสริฐที่สุด ไปตรัสว่า บุตรที่เชื่อฟังเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด.

เพราะว่า เรื่องดีกว่า เลวกว่า เสมอกันนี้ เอาแน่ไม่ได้; เพราะว่าเขาวัดกันภายนอก. เช่นว่าบุตรคนนี้มีทรัพย์สมบัติมากกว่าบิดามารดา มีเกียรติยศชื่อเสียงมากกว่าบิดามารดา, มีฐานะทางสังคมดีกว่าบิดามารดาแล้วก็เรียกว่า บุตรที่ดีกว่าบิดามารดา. แต่แล้วอาจเป็นบุตรที่หยาบคาย ไม่เชื่อฟังบิดามารดาเลยก็ได้ หรือจะเป็นบุตรที่เชื่อฟังบิดามารดาอย่างยิ่งด้วยก็ได้; ต้องมองกันอย่างนั้น.

ที่นี่ บุตรที่เสมอกับบิดามารดา นั้น ก็เรียกว่า เขามีอะไรทำได้พอเสมอกับบิดามารดา, มีทรัพย์สมบัติเกียรติยศชื่อเสียงฐานะในสังคม อะไรพอเสมอๆ กันกับบิดามารดาเคยมี; อย่งนี้ ก็เรียกว่า บุตรที่เสมอกันกับบิดามารดา; แต่แล้วอาจจะเป็นบุตรที่เชื่อฟังบิดามารดาก็ได้, ไม่เชื่อฟังบิดามารดาก็ได้.

ที่นี่ พวกที่ ๓ เลวกว่าบิดามารดา อับโชค น้อยวาสนามีทรัพย์สมบัติ เกียรติยศชื่อเสียง ฐานะในสังคมต่ำกว่าบิดามารดา เขาเรียกว่า ต่ำกว่าบิดามารดา; แต่แล้วอาจจะเป็นบุตรที่เชื่อฟังก็ได้ หรือไม่เชื่อฟังก็ได้.

บุตรประเสริฐที่สุด คือเป็นผู้เชื่อฟัง

พระพุทธเจ้าท่านระบุไปยังบุตรที่เชื่อฟัง ว่าประเสริฐที่สุด. บุตรที่เชื่อฟังประเสริฐที่สุด : จะมีฐานะทางสังคมดีกว่าบิดามารดา เสมอกับบิดามารดา ต่ำกว่าบิดามารดา นั้นไม่เป็นประมาณ อาจจะไม่ประเสริฐก็ได้ ระบุไปยังบุตรที่เชื่อฟัง เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด.

ฉะนั้นเด็กๆ อย่าไปคิดว่า อุตสาหกรรมให้ตี ให้เก่งกว่าบิดามารดา. บิดามารดาของเราไม่มีปัญญา, เราเรียนให้มีปัญญายาวเป็นหาง ยาวเพื่อย อย่างนี้แล้วเราก็จะดีกว่า บิดามารดา; อย่าได้คิดอย่างนั้นเลย. ถ้าไม่เป็นบุตรที่เชื่อฟัง ย่อมไม่สามารถที่จะเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุดได้.

ที่นี่ เราจะได้พูดกันถึงบุตรที่ว่าเชื่อฟังนั้นเป็นอย่างไร คำว่าบุตรนี้ ก็ถึงถึงบุคคลที่เกิดจากบิดามารดา, แล้วก็กำลังปรับปรุงตัวเองอยู่ โดยมีมือของครูบาอาจารย์ ของบิดามารดา เพื่อว่าจะได้เป็นมนุษย์ที่เต็มตามความหมายของคำว่ามนุษย์ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนอยู่ ก็ควรจะเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนที่ดี.

ที่จริงคำว่า บุตร นี้ ก็มีความหมายกว้าง ไม่หมายเฉพาะว่า เด็กๆ เท่านั้นที่จะเป็นบุตร เพราะว่าคนแก่หัวหงอกแล้ว

ก็ยังเป็นบุตรอยู่นั้นแหละ เพราะว่าต้องมีพ่อแม่, คือว่ามีพ่อแม่. แม้ว่าคนแก่กำลังเป็นพ่อแม่ของเด็กบางคน; แต่ว่าคนแก่นั้น ก็ยังเป็นบุตรหรือเป็นหลานด้วยซ้ำไป ของคนแก่ที่แก่กว่านั้น.

คำว่าบุตรนี้ ควรจะไม่จำกัดอายุ ขอแต่เพียงว่า คือผู้ที่ คลอดออกมาจากบิดามารดาเป็นลำดับมา ก็เรียกว่าเป็นบุตร ถ้าจะประเสริฐที่สุด ต้องเป็นบุตรที่เชื่อฟัง.

คำว่า “เชื่อฟัง” นี้สำคัญมาก. เด็ยวันนี้เด็กๆ หรือ เยาวชน กำลังวินาศอยู่หลายอย่างหลายประการ; ดูแล้วมีเหตุ มาจากความไม่เชื่อฟังทั้งนั้น. บางคนก็ติดยาเสพติด; การไป ติดยาเสพติดนั้นก็เพราะไม่เชื่อฟัง. บางคนเหลวไหลในการเรียน นั้นก็เพราะไม่เชื่อฟัง. บางคนเป็นเจ้าของตั้งแต่เล็ก ใช้เงินเปลือง นี้ก็เพราะไม่เชื่อฟัง. ในที่สุดคนไม่เชื่อฟังเหล่านี้ ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน

ฉะนั้นขอให้กลัวไว้ให้มาก ว่าอันตรายทั้งหลายของเด็กๆ หรือนักเรียนเหล่านี้ มาจากการไม่เชื่อฟัง. ถ้าเชื่อฟังแล้ว จะเรียนดี, แล้วก็หลีกเลี่ยงความชั่ว ความผิดพลาดทุกอย่างได้ ไม่ต้องมาผิดหวังจนกลายเป็นโรคประสาท มากเข้าก็ถึงกับต้อง กินยามาตัวตาย. ความโง่ของเด็กคิดว่า แสดงบทบาทที่ดีที่สุดแล้ว

เมื่อไม่ได้ตามที่ต้องการก็กินยาตาย ก็เสียชีวิตเกิดเปล่าๆ ไม่ได้
รับประโยชน์อะไร. นี่เพราะเหตุอย่างเดียว คือไม่เชื่อฟัง.

ถ้าเป็นบุตรที่เชื่อฟัง ก็ไม่ต้องเป็นไปอย่างนั้น ทุกอย่าง
จะประสบความสำเร็จ ตามที่ต้องการ.

ต้องเชื่อฟังตามหลักพระศาสนา

ที่ว่า เชื่อฟัง นี้ เชื่อฟังใคร? เด็กๆ ก็จะเข้าใจได้เองว่า
อย่างน้อยที่สุด เบื้องต้นที่สุด ก็เชื่อฟังบิดามารดา ครูบา
อาจารย์ : เป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่า เราจะต้องเชื่อฟังบิดามารดา
ครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่.

ถ้าให้ตี เด็กจะต้องเลยไปถึงว่า เชื่อฟังพระเจ้าพระสงฆ์
; ถ้าตีไปกว่านั้นอีก ก็จะเชื่อฟังพระพุทธเจ้า หรือให้ตรง
ก็เชื่อฟังพระธรรม หรือเชื่อฟังความรู้สึกฝ่ายดี ฝ่ายถูก ฝ่ายสูง
ที่มันมากกระซิบอยู่บ่อยๆ.

คนที่จะทำชั่วอะไรต่างๆ จะทำชั่วอะไรก็ตาม ย่อม
รู้สึกว่าจะอยู่แล้วทั้งนั้นแหละ แต่ก็ยังไปทำชั่ว; จะไปทำอบายมุข
ข้อไหน ก็รู้อยู่ทั้งนั้น ว่าเป็นอบายมุข คือชั่ว มันต้องมีความ
รู้สึกชั่วแล้ว ก็ทำไม่รู้ไม่ชี้ แล้วก็ยกกจะลอง หรือว่าโง่ไป

ตามคนชักชวน ทั้งที่เขาชวนในทางโง่ ก็รู้ว่าโง่ แต่ก็ยังอยากลอง ถึงแม้จะถูกเขาหลอกให้ทำก็ยังรู้ว่ามันเป็นความชั่ว.

นี่ขอให้คิดดูให้ดีๆ มันมีความรู้สึกได้อยู่ว่าอะไรดี อะไรชั่ว แต่แล้วเราไม่เชื่อฟังความรู้สึกฝ่ายดี, เราไปเชื่อฟังความรู้สึกฝ่ายชั่ว; เขาเรียกว่าธรรมชาติฝ่ายต่ำ. ไม่รักดี ไม่อยากดี ไม่กลัวบาป นั้นมันเป็นธรรมชาติฝ่ายต่ำ มันมาชักชวนให้ทำชั่ว.

ที่นี้ ความรู้สึกฝ่ายดี มันก็ทักท้วงว่า นี่มันชั่ว นี่มันบาป บิดามารดาครูบาอาจารย์เขาห้ามไว้ไม่ให้ทำ; แต่มันไม่สำเร็จ คือจิตมันไม่เชื่อฟัง, มันไม่เชื่อฟังความรู้สึกฝ่ายสูง, มันไปเชื่อฟังความรู้สึกฝ่ายต่ำ. นี่ก็เรียกว่าความไม่เชื่อฟัง ด้วยเหมือนกัน, ไม่เชื่อฟังธรรมะ.

ธรรมะนี้มาได้หลายทิศทาง รู้สึกได้เองก็ได้ ได้ยินได้ฟัง คำสอนของพระพุทธเจ้าก็ได้, ได้รับคำสั่งสอนจากบิดามารดาครูบาอาจารย์ จดไว้ จำไว้ เป็นธรรมะสำหรับตักเตือนตัวเองก็ได้.

ได้ยินนักเรียนสวดมนต์ได้ พุทธธรรมะได้ ฉะนั้น จึงเข้าใจว่า นักเรียนล้วนแต่ได้ศึกษาธรรมะมาพอสมควร; นั่นแหละจะเป็นสิ่งที่จะคอยตักเตือนห้ามกัน ไม่ให้พลัดตกลงไปในความชั่ว. ปัญหามันก็เหลืออยู่แต่ว่า เราจะเชื่อฟังหรือไม่เชื่อฟังหรือไม่?

อันตรายของความไม่เชื่อฟัง

เมื่อมีอะไรมาขั้วให้ทำผิด เราก็ไม่เชื่อฟัง พระพุทธเจ้าที่ห้ามไม่ให้ทำอย่างนั้น, ไม่เชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์ที่เคยห้ามไว้ ว่าอย่าทำอย่างนั้น เราก็ไม่เชื่อฟัง หรือความรู้สึกที่เรามีอยู่เอง กลัวบาป กลัวกรรม มันมากกระซิบที่หูว่า นี่บาปๆ เราก็ไม่เชื่อฟัง; ความไม่เชื่อฟังมันอยู่ที่นี้.

นี่ ถ้าเชื่อฟัง มันก็ตรงกันข้าม, ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มันเกิดขึ้นมาเตือน เราก็เชื่อฟัง เราก็หยุด ไม่ทำความชั่ว; ก็เป็นอันว่าตรงหมด ตามที่พระพุทธเจ้าท่านสอน, บิดามารดา ครูบาอาจารย์สอน พระเจ้าพระสงฆ์สอน, ขนบธรรมเนียมประเพณีมีไว้.

ที่นี่ คนไม่เชื่อฟัง มันไม่เชื่อฟังไปเสียทั้งหมด : มันไม่เชื่อฟังขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี, แล้วแกมยังแลบลิ้นหลอก ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของปู่ย่าตายาย เพราะว่ากิเลสมันมากเสียแล้ว หรือฝืนมันถึงมากเสียแล้ว มันก็ไม่ยอมเชื่อฟังอะไร : ไม่เชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์ พระเจ้าพระสงฆ์ คนเฒ่าคนแก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มันไม่เชื่อทั้งนั้น.

แล้วที่มันร้ายกาจกว่านั้น เลวทรามกว่านั้น มันก็คือไม่รู้จักเข็ดหลาบ. ความชั่วที่เคยทำลงไป แล้วครั้งแรกมันก็

ให้โทษ เป็นความทุกข์เจียนตาย เสียใจนั่งร้องไห้อยู่ แต่ไม่รู้จัก
เข็ดหลาบ, คือว่าพอความชั่วอย่างเดียวกันมาซ้ำให้ทำอีก มันก็
ไม่เชื่อฟัง ความผิดพลาดที่เคยผิดพลาดมาแล้ว ก็ไม่รู้จักเข็ดหลาบ

ความไม่รู้จักเข็ดหลาบ นี่ก็คือความไม่เชื่อฟัง ฉะนั้น
จึงถูกลงโทษ ถูกเขี่ยยัดทางเนื้อทางหนัง หรือถูกลงโทษทางจิต
ทางใจ ให้เป็นทุกข์เป็นร้อน ให้นอนไม่หลับ และที่ ถูกลงโทษ
อย่างร้ายแรงที่สุด ก็คือทำให้สูญเสียระบบความคิดนึก ความ
รู้สึก อย่างน้อยก็เป็นโรคประสาทไป.

ลองคิดดูเถิดว่า เป็นโรคประสาทแล้วจะทำอะไรได้, เป็น
เด็กนักเรียนเป็นนักศึกษานี้เป็นโรคประสาทแล้วจะทำอะไรได้. เคย
มาหาที่นี่ เป็นโรคประสาททงอมแงม จะให้ช่วยที. จะเอาธรรมะ
ข้อไหน ช่วยที. เราบอกเขาว่า ธรรมะไม่มีสำหรับคนเป็นโรค
ประสาท; เมื่อเป็นโรคประสาทแล้ว จะศึกษาธรรมะไม่ได้,
ถ้าเป็นโรคประสาทแล้ว ศึกษาธรรมะไม่ได้. ธรรมะที่คนเป็นโรค
ประสาทจะศึกษาได้นั้นไม่มี; ฉะนั้นไปรักษาโรคประสาทให้หาย
เป็นปกติเสียก่อน แล้วจึงมาศึกษาธรรมะ, มามีธรรมะกัน.

นี่ ขอให้เข้าใจคำที่ว่า เชื่อฟังกับไม่เชื่อฟัง นี่มันเป็น
อย่างไร? มันไม่เชื่อฟังไปตั้งแต่ระดับต่ำ ตัน แรก จนถึงระดับ
สูงสุด.

เราได้เล่าเรียนมาตั้งแต่เล็กๆ จนบัดนี้ อายุเท่านี้ โตะเท่านี้ มันก็เรียนมากโขอยู่ นั่นแหละ เรียนไว้ รวบรวมไว้ สำหรับจะตกเตือนตนให้รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ; แล้วก็เรียนไว้มาก พอถึงคราวที่กระทำการที่ไม่ควรทำ ความรู้เหล่านี้ มันก็ตกเตือนว่าไม่ควรทำ มันบอกว่า นี่ล้วนแต่เป็นข้อห้าม. แต่แล้วมันก็ไม่เชื่อฟังคือ ไม่เชื่อฟังความรู้ ที่ตนได้เล่าเรียน ได้ศึกษา ได้รวบรวมไว้สำหรับตนเอง.

ขออย่าให้นักเรียนคนใดมีลักษณะอาการอย่างที่ว่ามานี้ คือขอ อย่าให้วิชาความรู้ที่เราอุตส่าห์เรียนมาตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ นั้น กลายเป็นสิ่งที่ห้ามกันเราไม่ได้ ตกเตือนเราไม่ได้, เราสมควรทำความผิด ความชั่ว ทั้งที่รู้สึกอยู่ว่า นี่มันเป็นเรื่องที่ทำไม่ได้, ไม่ควรทำ, เป็นความผิดความชั่ว; นี่เขาเรียกว่าไม่เชื่อฟัง. เด็กคนนี้ไม่เชื่อฟัง ตั้งแต่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่ พระเจ้าพระสงฆ์, พระพุทธ พระธรรม ศาสนา ธรรมะ วิชา ความรู้ ที่ตนได้เล่าเรียนมา มันไม่เชื่อฟังทั้งนั้น.

ลูกไม่เชื่อฟัง ทำให้บิดามารดาตกนรก

ทีนี้ มาพูดถึงบิดามารดากันบ้าง มีลูกไม่เชื่อฟังนั้นเป็นอย่างไร? คนเฒ่าคนแก่ที่นั่งอยู่คงจะรู้ได้ดีว่า มีลูกไม่เชื่อฟังนี้

มันเป็นอย่างไรบ้าง? เด็กๆ คงจะไม่รู้ ไม่เอาใจของตัวไปใส่ใจของบิดามารดาได้; ยังเป็นเด็กอยู่ ไม่เคยมีลูกมีหลาน ก็ไม่รู้สึกได้ว่า เมื่อลูกหลานมันไม่เชื่อฟัง แล้วพ่อแม่จะรู้สึกอย่างไร? แต่สักวันหนึ่งข้างหน้าโตขึ้นมา ไปมีลูกมีหลานที่ไม่เชื่อฟัง แล้วก็จะรู้สึกได้.

ฉะนั้นอยากจะบอกให้ว่า ลูกหลานไม่เชื่อฟังนั้น ทำบิดามารดาให้ร้อนใจ เหมือนกับตกนรกทั้งเป็น; จริงหรือไม่จริง ไปถามพ่อแม่ปู่ย่าตายายดู. เมื่อลูกหลานไม่เชื่อฟัง บิดามารดา รู้สึกเหมือนกับตกนรกทั้งเป็น : กลัวมันจะเสื่อมเสียอย่างนั้นอย่างนี้ ทุกอย่างทุกประการ ร้อนใจ นอนไม่หลับ กินไม่ได้; เพราะลูกหลานไม่เชื่อฟัง หนีเตลิดเปิดเปิงไปไหนก็ไม่รู้.

เดี๋ยวนี้ได้ยินมากเหลือเกินทางวิทยุบริการ คือประกาศตามหาเด็กคนนั้นคนนี้ เด็กคนนี้อยู่ที่ไหน ช่วยติดต่อที ให้รางวัลอย่างนั้นอย่างนั้น ทุกคืน ทุกหัวรุ่ง ที่มีวิทยุบริการ. นี่ก็แปลว่า มันมีเด็กที่เลวร้ายอย่างนี้มากขึ้น กระทบกระพังกับบิดามารดาเพียง ๒-๓ คำ ก็หนีไปจากบ้าน; นี่บิดามารดาร้อนใจเหมือนตกนรกทั้งเป็น. แม้ไม่หนีไปจากบ้าน ยังอยู่ด้วยกัน มันก็ยังมีอาการเหมือนกับตกนรกทั้งเป็น.

ฉะนั้น เขามีขนบธรรมเนียม ที่ได้วางไว้แต่โบราณโบราณ
โน้นว่า คำว่าบุตรนี้แปลว่า ผู้ยกบิดามารดาขึ้นมาจากรก. ใคร
อยากจะเป็นบุตรแล้วก็จงรู้จักความหมายของคำว่า บุตร. คำว่า
บุตรแปลว่า ผู้ที่จะยกบิดามารดาขึ้นมาจากรก. ไม่เป็นเพียง
ก้อนสกปรกก้อนหนึ่งที่คลอດออกมาจากท้องของบิดามารดา.

ควรจะเข้าใจไว้ด้วย ว่าบุตรเป็นผู้ที่ยกบิดามารดาขึ้นมา
จากรก. นรกก็นั้นก็ชื่อว่า ปุตตะ คือบุตรเสียด้วย. แต่ความหมาย
นั้นเขาประกอบว่า เพื่อจะให้พ้นจากรก; นรกที่ชื่อว่า ปุตตะ
นรกที่บุตรจะทำขึ้น, นรกที่บุตรจะสร้างขึ้น ต้องไม่มี. บุตรจะ
ต้องช่วยให้บิดามารดาพ้นจากรกขุมนี้ คือนรกที่ร้อนใจเหลือ
ประมาณ เมื่อบุตรประพฤติกระทำไม่ดี.

ฉะนั้นขอให้เราเป็นบุตรที่แท้จริง อย่าได้ทำอะไร ที่จับ
บิดามารดาใส่ลงไปในนรกเลย. ให้บิดามารดามีความรู้สึกชื่นชม
ยินดี ว่าได้มีบุตรคนนี้, บุตรคนนี้เกิดมาสำหรับทำบิดามารดา
ให้ชื่นอกชื่นใจตลอดเวลา; นี้เรียกว่าเป็นบุตรที่แท้จริง.

ฉะนั้นบุตรชนิดนี้จึงเชื่อฟังอย่างยิ่ง เพราะจะไม่ทำให้
บิดามารดาร้อนใจ, รู้ความประสงค์ความต้องการของบิดา
มารดาแล้ว ทำทุกอย่างให้เป็นทีพอใจ, แล้วก็ทำอะไรให้เป็น
ที่เสียหอย จนบิดามารดาต้องร้อนใจ ก็เลยได้รับประโยชน์.

ถ้าเป็นบุตฺรที่ไม่เชื่อฟังก็ไม่สนใจที่ยกบิดามารดาให้พ้นจากนรก คือความร้อนใจ. ฉะนั้นบุตฺรที่ไม่เชื่อฟังก็ไม่มีประโยชน์อะไรแก่บิดามารดา; แม้ว่าจะจะเป็นบุตฺรที่ร่ำรวยด้วยทรัพย์สมบัติเกียรติยศชื่อเสียง ฐานะดีเด่นในสังคม. แต่ถ้าเขาไม่เชื่อฟังขนบธรรมเนียมประเพณี, ไม่เชื่อฟังความประสงค์ของบิดามารดา, เขาก็ไม่เลี้ยงบิดามารดาเมื่อแก่เมื่อเฒ่า. นี้ก็เลยไม่มีประโยชน์อะไรแก่บิดามารดา.

ฉะนั้น บุตฺรที่เชื่อฟังเท่านั้นแหละ ที่จะเป็นที่พึ่งแก่บิดามารดาได้. พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า บุตฺรที่เชื่อฟังเป็นบุตฺรที่ประเสริฐสุด. อย่าเอาอาการอันอื่นมาวัด เช่นว่า เดียวนี้รวยกว่าบิดามารดา, ฐานะสูงกว่าบิดามารดา หรือเสมอกัน หรือเลวกว่านั้นมันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก.

แต่ถ้าจะเป็นบุตฺรที่ดีแล้ว เขาจะเชื่อฟังขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี ที่บุตฺรจะฟังมี แล้วก็ยกบิดามารดาขึ้นมาจากความร้อนใจ. อะไรเป็นความประสงค์ของบิดามารดา ก็สนองความประสงค์อันนั้น; บิดามารดาก็ชื่นอกชื่นใจ ก็เลยเรียกว่าบุตฺรที่เชื่อฟังเป็นบุตฺรที่ประเสริฐที่สุด.

ขอให้ทราบถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ได้สอนไว้เกี่ยวกับเรื่องบุตฺรอย่างนี้ ว่า บุตฺรมีอยู่ ๓ จำพวก; แต่พวก

ที่จะประเสริฐที่สุดนั้น เป็นพวกที่เชื่อฟังบิดามารดา; ฉะนั้น ขอให้ทุกคนได้เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด ตามความหมายในทางพระพุทธศาสนา. บิดามารดาก็จะมีบุญ, บิดามารดาจะมีบุญในการที่ได้มีบุตรอย่างนี้.

นี่เป็นเรื่องที่พูดไปตรงๆ ตามข้อความที่กล่าวไว้ในพระบาลี ใครจะชอบหรือไม่ชอบก็สุดแท้; แต่หลักเกณฑ์ในพระพุทธศาสนา มีอยู่อย่างนี้ จึงเอามาพูดให้ฟัง.

ข้อธรรมสำหรับปฏิบัติให้เกิดการเชื่อฟัง

ทีนี้ ก็อยากจะพูดถึงธรรมะสำหรับประพฤติปฏิบัติที่จะให้เกิดการเชื่อฟัง, เราจะต้องมีความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้อง จนรู้จักว่า มนุษย์นี้เกิดมาทำไม? สรุปโดยใจความอย่างกว้างๆ ก็ว่า เกิดมาเพื่อให้ได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้รับ คงจะมีคนถามว่า อะไร, อะไรที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้รับ? หมายความว่า สภาพทางจิตใจที่สูงขึ้นๆ จนถึงกับมีการบรรลุมรรคผลนิพพาน ตามหลักของพระพุทธศาสนา. มีความรู้สว่างไสว จนถึงกับครอบงำกิเลสไม่ได้, ไม่มีกิเลสเลย. นี้ก็เรียกว่า เป็นการบรรลุพระนิพพาน; เมื่อไม่มีกิเลสแล้ว ก็มีพระนิพพาน.

กิเลสเป็นของร้อน พระนิพพานเป็นของเย็น; หากกิเลส
ออกไม่ได้หมด ก็มีความเย็น เรารู้สึกได้เอง เมื่อเราไม่มีกิเลส
ความโลภ ความโกรธ ความหลงอยู่ในใจ เมื่อนั้นใจมันเย็น.
พอกิเลส ความโลภ เป็นต้น เกิดขึ้นในใจ เราก็อร้อน : ร้อนเพราะ
ความโลภบ้าง, ร้อนเพราะความโกรธบ้าง, ร้อนเพราะความงี่บ้าง,
มันร้อน; ถ้ากิเลสไม่มีโดยประการทั้งปวงแล้ว มันก็เย็น.

ที่นี่ มนุษย์มีสิ่งที่ดีที่สุด ตรงที่เย็น ไม่มีความทุกข์เลย;
จะต้องช่วยกันก้าวหน้าไปในทางของความเย็นหรือของพระนิพพาน.
เราประพฤติปฏิบัติตนให้เย็น อย่าให้ร้อน. ประพฤติผิด ประพฤติ
ชั่ว ประพฤติไปตามอำนาจของกิเลส นั่น มันร้อน, แล้วมันก็
เสียหายหมด; การศึกษาเล่าเรียน หน้าที่การงาน การปฏิบัติ
ต่อบิดามารดา เป็นต้น มันก็เสียหาย.

รู้จักควบคุมความรู้สึกไม่ให้ปรุงกิเลส

ฉะนั้น จงรู้จักควบคุมความรู้สึก ให้ไม่บันดาลกิเลส
ไม่ปรุงกิเลสขึ้นมา มันก็จะได้เย็น. เมื่อกิเลสไม่มีโอกาสเกิดเลย
มันก็หมดได้ คือเชื้อสำหรับกิเลสมันหมดได้ ถ้าเราไม่ให้มันมี
โอกาสเกิดขึ้นมาเลย.

เหมือนกับว่า เม็ดพืชที่เราฝังลงไปใต้ดินเกินไป มันงอกไม่ได้; ไม่เท่าไรมันก็เน่าหมด ตายหมด, หรือว่าจะเอาไฟเผา เอาน้ำร้อนราด อะไรนี้มันก็เน่าหมด ตายหมด มันงอกไม่ได้ มันไม่มีโอกาสที่จะงอก.

เราประพาศธรรมะอย่างเดียวกัน ไม่ให้มีกิเลสเกิดขึ้นมาได้ ไม่เท่าไรเชื้อของกิเลสมันก็เน่าไปหมด, ไม่มีกิเลสเกิด. นี่เขาก็เรียกว่าบรรลุมรรคผล. เราแม้จะทำยังไม่ได้ถึงอย่างนั้นก็ยิ่งปรารถนาที่จะทำอย่างนั้น; ไม่อย่างนั้นแล้ว จะมาศึกษาพุทธศาสนากันทำไม? จะมาสวนโมกขให้เสียสตางค์คารถกันทำไม มันป่วยการ, เพราะที่นี้เป็นที่ที่จะศึกษา ชี้แจง ทำความเข้าใจกัน เกี่ยวกับเรื่องทำกิเลสให้สูญสิ้นไป.

ฝึกจนไม่มีความเคยชินสำหรับกิเลสเกิด

ตามหลักความจริงมีอยู่ว่า กิเลสเกิดขึ้นมาทีหนึ่ง มันเพิ่มความเคยชินไว้ทีหนึ่ง, เกิดมาทีหนึ่งมันเพิ่มความเคยชินไว้ทีหนึ่ง. ทีนี้มันเกิดหลายสิบครั้ง หลายร้อยครั้ง หลายพันครั้ง มันมีความเคยชินมาก มันก็เกิดง่าย, กิเลสมันก็เกิดง่าย.

ทีนี้ในทางที่ตรงกันข้าม ถ้ามีอะไรมาช่วยให้เกิดกิเลส เรา

ควบคุมไว้ได้ บังคับไว้ได้ ไม่ให้เกิดกิเลส: ถ้าอย่างนี้กิเลส
มันก็สูญเสียบความเคยชินลงไปทีหนึ่ง; เราทำให้กิเลสสูญเสียบ
ความเคยชินเรื่อยๆ ไป จนมันไม่มีจะเกิด.

นี่จึงประพฤติ ปฏิบัติส่ำรวมระว่างให้ดี อย่าให้เกิดกิเลส
ทุกคราวที่มีอะไรมายั่วให้เกิดกิเลส; แล้วเชื่อความเคยชินของ
กิเลสจะหมดไป, แล้วก็เกิดกิเลสไม่ได้.

ยกตัวอย่างง่ายๆ เช่น ความโกรธ ถ้าเราโกรธ มีอะไร
มาทำให้โกรธ ก็โกรธ; บางทีก็แกล้งโกรธ มันก็มีความเคยชิน
สำหรับจะโกรธ. เขาเรียกว่า **เชื้อ**สำหรับความโกรธนี้เพิ่มขึ้น
โกรธอีกก็เพิ่มขึ้น; โกรธอีกก็เพิ่มขึ้น, โกรธอีกก็เพิ่มขึ้น จนมี
ความโกรธเป็นเจ้าเรือนแล้วมันก็ยากที่จะควบคุมความโกรธได้.

ทีนี้ถ้าเราบังคับไว้ มีอะไรที่ควรจะโกรธมายั่วให้โกรธ
และควรจะโกรธ บังคับไว้ได้ ไม่โกรธ; ความเคยชินสำหรับจะ
โกรธมันก็จะลดลงไป เป็นลบหนึ่งๆ หลายสิบครั้ง หลายร้อย
ครั้งเข้า ก็ไม่มีความเคยชินสำหรับจะโกรธ คนนั้นก็โกรธไม่เป็น
โกรธไม่ได้. กิเลสอย่างอื่นก็เหมือนกัน.

ฉะนั้น พยายามที่จะควบคุมไว้ให้ได้ **อย่าให้ลู่อ่านาจ**
แก่กิเลส, อย่าให้มันเกิดขึ้นมา; ไม่เท่าไรกิเลสทั้งหลายก็เบาบาง

ไปจนสิ้นเชื้อ สิ้นความเคยชินที่จะเกิด ก็กลายเป็นมนุษย์ที่
ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ คือความไม่มีกิเลสจะเกิดขึ้น สำหรับ
จะให้เป็นที่ทุกข์ หรือมีความร้อน.

ตั้งใจปฏิบัติให้ได้ปริญญาของพระพุทธเจ้า

ฉะนั้นเราคิดเสียให้ดีกว่า ทุกคนเกิดมานี้สำหรับจะได้รับ
สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือความไม่มีทุกข์; ไม่ใช่ว่า
เกิดมาเป็นนักเรียนไปเล่าเรียน เป็นนักศึกษา ได้ปริญญายาว
เป็นทาง แล้วมันจะหมดเรื่องกันเท่านั้น; มันมันไม่แน่. คนมี
ปริญญายาวเป็นทางยาว อาจจะมี ความทุกข์มากเท่าทางของเขา
ก็ได้; มันต้องเอาที่ไม่มี ความทุกข์ ต้องมีจิตใจปกติ ไม่มี ความทุกข์,
มีจิตใจอยู่นอกกิเลสและความทุกข์ จึงจะเรียกว่า เป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ หรือเป็นยอดของความเป็นมนุษย์.

ถูกแล้ว, เราอุตส่าห์เรียนให้ได้รับความรู้ ให้ได้รับ
โอกาสที่จะสะดวกสบายในเรื่องการเป็นอยู่ในโลกนี้ : มีเงินใช้
มีฐานะดี, มีความสะดวกสบายดี; ก็ต้องเรียนต่อไป สำหรับที่
จะไม่ มีกิเลส เป็นบุคคลที่ไม่มี ความทุกข์ด้วยอำนาจของกิเลส
อีกทีหนึ่ง.

ถ้าจะพูดก็ต้องพูดว่า ได้ปริญญาของพระพุทธเจ้า ไม่เหมือนกับปริญญาที่เขามียๆ และให้กันอยู่ในโลกนี้; ได้ปริญญาของพระพุทธเจ้า ที่เขาเรียกกันว่าเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ เป็นต้น. ถ้าไปถึงปริญญา นั้น ชั้นนั้นแล้ว นั้นแหละจึงจะเรียกว่า ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่สมควรจะได้รับ.

ทีนี้เราก็มาคิดดูว่า มนุษย์ทุกคนเป็นอย่างนี้ ฉะนั้นเราช่วยกันทำให้เป็นอย่างนี้; ถ้าพ่อแม่ของเราไปไม่ถึง แก่เฒ่าตายเสียก่อน เราที่เป็นลูกหลานก็พยายามไปให้ถึง, ให้ก้าวหน้าต่อไปจากบิดามารดา คือให้เป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูงต่อไปจากบิดามารดา นี้เรียกว่าเชื่อฟังธรรมะ เชื่อฟังศาสนา เชื่อฟังพระพุทธเจ้า มันจึงได้ไกลออกไปในทางของพระธรรม; ถ้าได้รับปริญญา ก็ได้รับปริญญาของพระพุทธเจ้า.

นี่พูดให้ฟังง่ายๆ มันลึบยาก ก็ต้องพูดอย่างนี้. ให้เด็กๆ ถือเสียว่า เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาที่หลังพ่อแม่ แล้วก็ยอมรับว่า ถ้าพ่อแม่ทำอะไรไม่สำเร็จ เราก็จะทำต่อไปให้สำเร็จ : ถ้าพ่อแม่ยังไม่มีฐานะดีในสังคม เราก็จะทำให้มีฐานะดีในสังคม ให้ตระกูลของเรามีฐานะดีในทางสังคม. และเมื่อมีฐานะดีในทาง

สังคมแล้ว ก็จะทำให้มีฐานะสูงขึ้นไปในทางจิตวิญญาณ ในทาง
พระธรรม ในทางพระศาสนา ให้มีการบรรลุดุธรรมอันสูงสุดสืบ
ต่อไป จนกว่าจะถึงที่สุดในทางฝ่ายพระธรรม

ศึกษาให้รู้จักคุณคติของมนุษย์

นี้จะเรียกว่าเป็น บุตรที่ประเสริฐที่สุด เป็นบุตรที่เชื่อฟัง
คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือคำสั่งสอนของพระธรรม หรือว่า
เชื่อฟังกฎของธรรมชาติที่มีอยู่ว่า ทุกสิ่งต้องวิวัฒนาการไป
ในทางที่ดีที่สุด ให้ถึงระดับสูงสุดให้จนได้, แล้วก็เชื่อฟังกฎของ
ธรรมชาติ สำหรับจะก้าวหน้าไปถึงจุดสูงสุดของมนุษย์ ตามที่กฎ
ของธรรมชาติจะอำนวยให้ได้ ก็คือถึงพระนิพพานนั้นเหมือนกัน.

ถ้าถือศาสนาอื่น เขาก็พูดอย่างอื่น; เช่นถือศาสนาที่มี
พระเจ้า เขาก็จะพูดว่า มนุษย์จุดสูงสุดอยู่ที่ไปรวมกันกับพระเจ้า;
พวกที่มีพระเจ้ายิ่งพูดอย่างนี้. เราไม่มีพระเจ้า แต่มีพระนิพพาน;
เราก็พูดอย่างนี้; พูดว่า ไปรวมกันบรรลุนิพพาน นั้นเป็นจุดสูงสุด
ของมนุษย์.

ฉะนั้น อุตสาหกรรมให้ประสบความสำเร็จในเรื่องธรรมดา
สามัญอย่างชาวบ้าน ชาวโลก หรือเรียนปฏิบัติต่อไปให้ก้าวหน้า

ทางจิตใจ เป็นเรื่องทางจิต ทางวิญญาณ ให้บรรลุสถานะขั้นสูงสุดของมนุษย์; อย่างนี้เรียกว่าบรรลุมรรคผล ไปตามลำดับจนกว่าจะถึงพระนิพพาน; ถ้าบิดามารดาอย่างไม่ได้ เราพยายามสืบต่อไปจนให้ถึงได้.

อย่าเห็นว่าเป็นเรื่องยากเกินไป สูงเกินไป เราอยากจะสนุกสนานเล่นหัวอยู่ที่นี้; เหมือนกับว่าเป็นวัวเป็นควาย มันก็อยากจะนอนอยู่ในโคลนในตมกลางทุ่งนา. ไม่อยากจะขึ้นอยู่บนปราสาทราชฐาน, อย่างนี้มันก็ไม่ถูก. เพราะว่าเราไม่ใช่ควาย ไม่ใช่วัว ที่จะสมัครนอนอยู่กลางเลนกลางตม; เราเป็นมนุษย์ สูงจากสัตว์เดรัจฉาน เพราะมีสติปัญญาพิเศษ จะสูงไปถึงไหนก็ได้. ฉะนั้นจึงอบรมให้สูงไปในทางสูงสุดที่มนุษย์จะสูงได้.

นี้เรียกว่า ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพุทธศาสนา, ทำให้ไม่เสียทีที่เกิดมา เพราะเชื่อฟังคำสอนของพระศาสนา ยอมรับกฎของธรรมชาติ ว่ามนุษย์ต้องวิวัฒนาการไปให้ถึงจุดที่สูงสุดให้จงได้. นี้ก็เคยเรียนกันมาแล้ว.

เป็นอันว่า เชื่อฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ชนิดหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าพระเจ้า ก็ได้ ซึ่งเรียกว่า กฎของธรรมชาติ ก็ได้ เรียกว่าพระธรรม ก็ได้ ที่มุ่งหมายต้องการให้ชีวิตทั้งหลายนี้ไปจนถึงจุด

สูงสุด ระดับสูงสุด ตามที่มนุษย์จะเป็นไปได้ เราเรียกว่าการ
บรรลु มรรค ผล นิพพาน. ใครเชื่อฟังพระพุทธเจ้า ก็ทำได้
อย่างนี้ ก็จะสมกับที่พระองค์ตรัสว่า ผู้ที่เชื่อฟัง บุตรที่เชื่อฟัง
เป็นบุตรที่ประเสริฐสุด.

ปฏิบัติตามหลัก ขรวาสาธรรม ๔ ประการ

เมื่อเรารู้ว่า อุดมคติของความเป็นมนุษย์อยู่ที่นี้แล้ว ก็
พยายามกระทำ โดยใช้ธรรมะเครื่องช่วยให้ประสบความสำเร็จ
๔ อย่าง ๔ ประการ ที่เรียกว่า ขรวาสาธรรม หมายความว่า
ขรวาสาทำได้.

ธรรมะ ๔ อย่าง ๔ ประการ นั้น ช่วยจำไว้ให้คล่องปาก
คล่องใจ คล่องเนื้อคล่องตัว คือประพฤติอยู่เป็นปรกติ ธรรมะ ๔
ประการนั้นคือ สัจจะ ทมะ ชันติ จาคะ.

ให้จำเตี๋ยวนี้อยู่ ไม่ต้องจดว่า สัจจะ ทมะ ชันติ จาคะ.
ในตำราเรียนก็มี ในนวโกวาท, หนังสือเรียนทั่วไปมันก็มี. แต่ว่า
มีอยู่ในหนังสือไม่มีประโยชน์อะไร. มาอยู่ในใจดีกว่า มาอยู่ที่เนื้อ
ที่ตัว ที่ปฏิบัติกาย วาจา ใจ ดีกว่า, ดีกว่าอยู่ในหนังสือ เรียกว่า
สัจจะ ทมะ ชันติ จาคะ ให้เป็นของขึ้นปาก คล่องปาก แล้ว

ก็คล่องใจให้จำได้ คล่องเมื่อคล่องตัว คือปฏิบัติอยู่อย่างคล่องแคล่วเสมอ.

สัจจะ คือมีความจริงใจ

ทมะ คือการบังคับตัวเอง

ขันติ คือความอดกลั้นอดทน

จาคะ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ในตน

ข้อที่ ๑ **สัจจะ** คือความจริง ต้องเป็นคนซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน, ต้องเป็นคนจริง : จริงต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน, จริงต่อการทำงาน, จริงต่อเวลา, แล้วที่ดีที่สุดนั้นก็คือจริงต่อความเป็นมนุษย์.

คนโดยมากไม่จริงต่อความเป็นมนุษย์ของตน ไม่ยอมรับรู้ว่า เป็นมนุษย์นั้นจะต้องเป็นกันอย่างไร, ถึงไหน, ก็ไม่รู้จักจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตน. ถ้าจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนได้ มันก็จริงต่อสิ่งทุกสิ่งได้; ฉะนั้น ขอให้จริงต่อความเป็นมนุษย์คือให้เป็นมนุษย์กันให้จริงๆ.

ถ้าใครมาตำราเราว่า ไ้อัสตว์ เราก็โกรธสุดขีด แต่ทำไมเรายังไม่เป็นมนุษย์ ยังเป็นสัตว์อยู่. ฉะนั้นเรามีความจริงที่จะเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์กันเสียก่อน ตั้งใจจะเป็นมนุษย์ที่แท้จริง ให้ได้

สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์กันเสียก่อน. ข้อนี้เรียกว่า **สัจจะ** คือความจริงฝังแน่นอยู่ในจิตใจ.

ข้อที่ ๒ ถัดไปเรียกว่า **ทมะ**. ทมะคือการบังคับตัวเอง บังคับตัวเองคือบังคับจิต, บังคับจิตคือบังคับกิเลสที่จะเกิดขึ้น. นี้เรียกว่า การบังคับตัวเอง.

มีสัจจะตั้งไว้อย่างไร ก็บังคับตัวเองให้เป็นไปอย่างนั้น; ถ้าไม่บังคับ มันก็รักษาสัจจะไว้ไม่ได้ มันก็เป็นไปเสียทางอื่น. นี้เราจะต้องมีการบังคับตัวเอง จึงจะรักษาสัจจะไว้ได้.

ทีนี้มีการบังคับตัวเอง ต่อสู้กับกิเลสนั้น มันก็เจ็บปวดบ้าง เพราะกิเลสนี้มันอยากจะทำตามอำนาจของกิเลส; เช่นอยากจะไปดูหนัง ไปดูละคร อยากจะไปเล่นการพนัน ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน อะไรอย่างนี้ มันเป็นเรื่องของกิเลส; นี้เราบังคับ, พอบังคับมันก็เจ็บปวด ไม่ได้ไปดูหนัง, ไม่ได้ไปเที่ยวกลางคืน, ไม่ได้ไปทำอบายมุข มันก็เจ็บปวด ก็ต้องทน.

ข้อที่ ๓ **ขันติ** แปลว่าความอดทน : ทนทุกอย่างแหละ; แต่ว่า **ทนที่ดีที่สุดนั้น** คือทนต่อการบีบคั้นของกิเลส. ทนหนาว ทนร้อน ทนเจ็บไข้ ทนเขาด่า อย่างนี้ก็ยังไม่ดี เท่ากับว่า **ทนต่อการบีบบังคับของกิเลส**, กิเลสจะไปไล่หัวให้ทำชั่ว เราก็ไม่ทำ

เราทนต่อการบีบบังคับของกิเลส.

คนที่บังคับตัวไม่ได้ก็นั่งขีดทรายเสีย ไม่นั่งฟังเห็นไหม? เพราะไม่มีขันติ ไม่มีความอดทนที่จะบังคับตนให้อยู่ในระเบียบ. นั่งตรงนี้ก็นั่งขีดทรายเสีย ก็ไม่ได้ฟัง เพราะว่าไม่มีขันติ คือความอดทนต่อการบีบบังคับของกิเลส นิดเดียวที่จะเล่นสนุกอยู่ตรงนี้อีก. ให้รู้ว่าความอดทนมันเป็นอย่างไร.

เดี๋ยวนี้มีแดดหน่อย..ก็ไม่ทน ฝนหน่อย..ก็ไม่ทน, หนาวหน่อย..ก็ไม่ทน, ร้อนหน่อย..ก็ไม่ทน, เหลวไหลในการเรียน การงาน. เขาว่าหน่อย นินทาหน่อย ก็ไม่รู้จักทน ไปทะเลาะวิวาทกันจนเกิดเรื่องเสียหาย. ที่นี้ที่มันต้องทนมาก ก็คือการบีบบังคับของกิเลส : ว่าอย่าไปทำอบายมุขเลย ก็ทนได้ ก็ไม่ต้องไปทำ.

มีความอดทน ก็ช่วยให้บังคับตนได้ รักษาสังขะไว้ได้.

ข้อที่ ๔ ข้อสุดท้ายเรียกว่า จาคะ แปลว่า บริจาคสิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ในตน. อะไรเป็นของไม่ดี ไม่ควรจะมีอยู่ในตน ในเนื้อในตัว ก็ขีดถูออกไป; นับตั้งแต่ว่ากิเลสที่จะมีเนื้อหนังร่างกาย มันไม่ควรจะมีในคน ก็อาบน้ำชำระล้างถูออกไป. ขี้โคลที่มันมีอยู่ที่เนื้อหนังร่างกายนั้น ถูขี้โคลออกไป ก็เรียกว่า บริจาคสิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ในตน.

ที่นี้การประพาดิทางกาย ทางวาจา ทางอะไรต่อสังคัม
ที่ไม่ถูกไม่ควร ก็ขจัดออกไป. ความรู้สึกคิดนึก นิสัยที่ไม่เป็น
ที่ตั้งแห่งความดีความงาม ก็ต้องละไปเสีย, ละนิสัยเลวๆ ไปเสีย.
ประกอบกิจกรรมทางศาสนา สวดมนต์ภาวนาอะไรอยู่เป็นประจำ
ก็เรียกว่าบริจาคสิ่งที่ไม่ควรจะมีอยู่ในตน ให้ออกไปเสียจากตน
เรื่อยๆ ไป. นี้ก็เรียกว่า จาคะ.

มันไม่มีอะไรที่จะบีบคั้นมาก เพราะว่าเราบริจาคเรื่องของ
กิเลส. เหตุของกิเลสอะไรอยู่เรื่อยๆ; กิเลสก็ไม่แก่กล้า
มันก็ไม่บีบ บังคับมาก เราก็กินได้, เราบังคับตัวได้ เราก็ก
รักษาสัจจะไว้ได้.

เกิดเป็นมนุษย์ ฟังเป็นบุตรประเสริฐ

ธรรมะ ๔ ประการนั้น ก็มีสัจจะ...ความจริงใจ, มี ทมะ...
การบังคับตัวเอง, ขันติ...ความอดกลั้นอดทน, จาคะ...บริจาคสิ่ง
ที่ไม่ควรจะมีอยู่ในตน, ก็เรียกว่ามีฆราวาสธรรมที่สมบูรณ์ จะเป็น
เด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี ผู้หญิงก็ดี ผู้ชายก็ดี คนหนุ่มคนสาว
คนเฒ่าคนแก่ ก็ได้ เป็นฆราวาสก็ดี เป็นพระเจ้าพระสงฆ์ก็ดี
ล้วนแต่อาศัยธรรมทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นเครื่องกำจัดซึ่งสิ่งไม่พึง

ปรารถนา; แล้วมาทำให้เกิดสิ่งที่พึงปรารถนาขึ้นมาอย่างครบถ้วน ก็เป็นอันว่า จะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดเพิ่มขึ้นๆ จนจะถึงสิ่งที่ดีที่สุด ที่สูงสุด ที่มนุษย์เราควรจะได้รับ.

ขอให้จดจำไว้ให้ตึกว่า ธรรมะ ๔ ประการนี้ เป็นเครื่องมือ ต้องการจะได้อะไร ให้ใช้ธรรมะ ๔ ประการนี้. ต้องการละเว้น ความชั่วอะไร ให้ใช้ธรรมะ ๔ ประการนี้.

นี่เป็นเรื่องที่พอแล้ว สำหรับมนุษย์ จะได้เกิดมาเป็นบุตร ที่ประเสริฐที่สุด คือเชื่อฟังพระศาสนา เชื่อฟังกฎเกณฑ์ของธรรม เรื่องความดีความชั่ว เรื่องบุญเรื่องบาป มันมีอยู่เป็นกฎเกณฑ์ อันเด็ดขาดตายตัว ซึ่งเราต้องเชื่อฟัง ฉะนั้น บุตรที่เชื่อฟังก็มี แต่ดีโดยส่วนเดียว จึงเป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด.

ขอให้จำไว้ให้ติดต่อกันไปว่า บุตรมีอยู่ ๓ ชนิด คือ ดีกว่า เสมอกัน และ เลวกว่า บิดามารดา แต่ว่า บุตรที่ เชื่อฟังนั้นประเสริฐที่สุด : เชื่อฟังบิดามารดา ครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่ พระเจ้าพระสงฆ์ พระพุทธ พระธรรม พระศาสนา จนกระทั่งถึงเรื่องกฎของความดี ความชั่ว ซึ่งเป็นกฎสูงสุดของ ธรรมชาติ. เราเชื่อฟังกฎอันนี้แล้ว ดำรงตนอยู่ในความถูกต้อง ก็จะเป็นบุตรที่ดีคือประเสริฐที่สุด ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์.

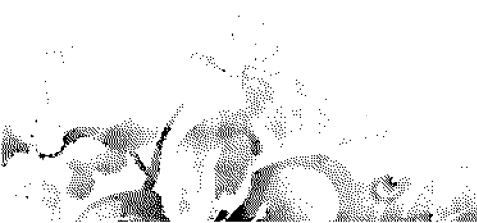

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ)

การเกิดมาเป็นมนุษย์ เป็นคนนี้ เพื่อจะทำดีสืบต่อกันไป สืบต่อๆ ไปจากที่บิดามารดาได้ทำค้างคาไว้.

ฉะนั้น ขอให้ท่านทั้งหลาย เชื่อฟังพระธรรม จะได้เป็น บุตรที่ประเสริฐที่สุด โดยนัยที่ได้ว่ามา.

ในที่สุดนี้ ขออวยพรให้นักเรียนทั้งหลาย จงมีความเชื่อ มีความกล้าหาญ มีความพากเพียร มีสติสัมปชัญญะ อย่างพอตัว ในการที่จะคุ้มครองตัวให้เป็นบุตรที่ประเสริฐที่สุด ด้วยอำนาจ ของความเชื่อฟัง ตั้งตนอยู่ในความถูกต้อง แล้วมีความก้าวหน้า ในหน้าที่การงาน เช่นการศึกษา เป็นต้น แล้วมีความสุข มีความ สบายใจ อยู่พร้อมกับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานนั้นๆ ทุก ทิวาราตรีกาลเทอญ.

อดทนจนเจ ตถา กยิรา บถญญมนุสาสติ
ถ้าพร่ำสอนผู้อื่นจนใจ ก็ควรทำตนจนนั้น

[๐๒/๒๗]

[๒๕/๒๒]

คนเตือนตนของตน	ให้พันผิด
จิตเตือนจิตตนให้	ใครจะเหมือน
คนเตือนตนไม่ได้	ใครจะเตือน
อย่าแซะเขื่อนเตือนตน	ให้พันภัย

ในโลกนี้	ยังมีคน	ที่จนยาก
ต้องลำบาก	สารพัด	แสนขัดสน
อย่ากินทิ้ง	กินขว้าง	ตามใจตน
ส่งสารคน	อื่นที่	ไม่มีกิน

อยู่เรือนพัง	ยังดี	ไม่มีทุกข์
ดีกว่าคุก	หลายเท่า	ไม่เศร้าหมอง
จนยังดี	มีธรรม	ค้าประครอง
ดีกว่าปอง	ทุจริต	คิดร้ายวย

คนจะงาม	งามน้ำใจ	ไซ้ใบหน้า
คนจะสวย	สวยจรรรยา	ไซ้ตาหวาน
คนจะแก่	แก่ความรู้	ไซ้อยู่นาน
คนจะรวย	รวยศีลทาน	ไซ้บ้านโต

ไตรสิกขาภา

ศีล สมาธิ ปัญญา เรื่องที่ควรศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง

...พุทธทาสภิกขุ...

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

สึลปรีภาวิตฺตํ สฺมาธิ มหฺปฺพลโต โหติ มหฺนินฺสํโส
สฺมาธิปรีภาวิตฺตา ปณฺณฺยา มหฺปฺพลตา โหติ มหฺนินฺสํสา
ปณฺณฺยาปรีภาวิตฺตํ จิตฺตํ สฺมมเทว อาสเวหิ วิมฺุจฺจตี-ติ
ธฺมฺโม สกฺกจํ โสตฺพุโพ-ติ.

ณ บัดนี้ จะได้วิไลสนาพระธรรมเทศนา ในไตรสิกขาภา
เพื่อประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา - ความเชื่อ และ วิริยะ -
ความพากเพียรของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญอกงาม
ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ในทางแห่งพระศาสนาของสมเด็จพระบรม
ศาสดา อันเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายกว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ เป็นธรรมเทศนาปรารภเทศกาล
เข้าพรรษา, ดังที่ท่านทั้งหลายก็ได้ทราบอยู่แล้ว ว่าเทศกาล
เช่นนี้ เราจะต้องทำอะไรบ้าง. อาตมาเห็นว่าจะต้องชำระสะสาง
รื้อฟื้นข้อปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเรียบร้อยยิ่งขึ้นทุกที.

จึงได้ยกเอาเรื่องพระรัตนตรัย หรือการถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะมากแล้วในวันแรก ซึ่งสรุปใจความว่า จะต้องมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ประกอบพร้อมอยู่ด้วยมรรคมีองค์ ๘ ประการ, ด้วยอาการอย่างนั้นจะทำให้มีพระรัตนตรัย เหมือนกับว่านั่งใต้ต้นโพธิ์ ก็มีการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า.

แต่เดี๋ยวนี้คนโดยมากก็ไม่นั่งใต้ต้นโพธิ์, อย่างเลวๆ มันก็ไปนั่งเสียที่ได้ต้นกระท่อม ต้นกล้วยชายาผืน หรืออะไรทำนองนั้น เสีย ก็ไม่ชนะมาร, นี้ก็พวกหนึ่ง; อีกพวกหนึ่ง มันก็มัวแต่ไปนั่งใต้ต้นกล้วยพฤษ์เสีย มันก็บ้าก็หลงไปชนิดหนึ่ง ไม่ได้ชนะมาร อีกเหมือนกัน, ก็เลยไม่เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมาได้, พระธรรมก็ไม่มี, พระสงฆ์ก็ไม่มี, เพราะเหตุนั้น.

นี่จะต้องชำระปัญหา สะสางปัญหา ข้อนี้กันเสียให้ถูกต้องก่อนว่าอย่าได้ไปหลงไหล ในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความหลงไหลเลย. หลงไหลอย่างเลวก็ใช้ไม่ได้, หลงไหลอย่างดีก็ใช้ไม่ได้, มันต้องไม่หลงไหลด้วยกันทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้คนโดยมาก เขาหลงไหลอยู่ในความหลงไหลอย่างเลว, จะไปหลงไหลในความเหลวไหลอย่างดีก็มีเป็นส่วนน้อย.

ที่สมมติกันว่าเป็นส่วนดี ก็เหมือนกับที่เรียกว่า มีต้นกัลปพฤกษ์, ก็มีวเมาทองไหลอยู่แต่ที่โคนต้นกัลปพฤกษ์, จะหาแต่สิ่งที่จะมาบำรุงบำเรอกิเลส ทุกอย่างทุกประการไม่รู้จักอัมจักพอ. นี่ก็เป็นเครื่องปิดกั้นอย่างยิ่ง ไม่ให้เกิดความแจ่มแจ้งในพระรัตนตรัย, หรือไม้อาจจะทำให้พระรัตนตรัยประดิษฐานอยู่ในจิตใจของตนได้; นี่ก็ควรจะชำระสะสางกันเสียในเบื้องต้น และเป็นเรื่องแรกที่สุด.

ที่นี้ก็จะพูดกันถึงเรื่องไตรสิกขา; ก็มีไตร อีกเหมือนกัน, คือ ๓ สิ่ง; ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีนัยที่จะต้องสังเกตพิจารณากันอย่างมากมายหลายแง่หลายมุม, เช่นเดียวกับเรื่องพระรัตนตรัย มีเรื่องที่จะต้องพิจารณาดูหลายทางหลายทิศหลายแง่หลายมุม พูดกันจนตายก็ไม่จบ, แต่ก็ได้เอาเฉพาะแง่มุมที่ควรจะสนใจเป็นอย่างยิ่งมาพูดกันก่อน. แม้เรื่องไตรสิกขาในวันนี้ก็เช่นเดียวกัน จะพูดกันแต่บางแง่บางมุมเท่าที่จะเป็นการรื้อฟื้นในส่วนที่จำเป็นจริงๆ ให้เกิดขึ้น หรือเจริญงอกงามต่อไป.

สำหรับคำว่า ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ ก็ชินหูกันอยู่มากสำหรับพุทธบริษัท, และชินปากกันอยู่มาก; แต่แล้วก็ไม่ได้ถึงความหมายของสิ่งเหล่านั้น, ก็ได้แต่ชื่อ ไม่ได้ตัวจริง.

ทีนี้ ก็จะถูกกันถึงตัวจริง ที่จะสังเกตได้ง่ายๆ ว่าจะมีศีลกันอย่างไร? ที่ตรงไหน? จะมีสมาธิกันอย่างไร? ที่ตรงไหน? จะมีปัญญากันอย่างไร? ที่ตรงไหน? เรื่องศีลก็ข้อหรือก็สิบข้อ นี้จะไม่พูดถึงในวันนี้เพราะรู้กันอยู่, หรือเป็นสมาธิสักก็แบบ ก็จะไม่พูดถึงในวันนี้, หรือปัญญาจะแจกออกเป็นญาณเป็นทัสสนะ อย่างไรบ้าง ก็ไม่จำเป็นจะพูดในวันนี้ มันจะมากเกินไปจนจำไม่ไหว ฟันเหือไปเสีย; จะพูดแต่ใจความ.

สำหรับสิ่งที่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อกล่าวกัน แต่โดยใจความแล้วมันได้แก่อะไร? เราจะต้องมีกันอย่างไร

คำว่าศีล ก็คือความเป็นปกติอยู่ได้ เพราะสังัดจากโทษทางกาย ทางวาจา; สมาธิ ก็คือความเป็นปกติอยู่ได้ เพราะสังัดจากโทษในทางจิต; ทีนี้ ปัญญา ก็คือความปกติ สังัดสงบอยู่ได้จากโทษทางทฤษฎี คือความคิดความเห็น.

ศีล นั้นปราศจากโทษทางกาย วาจา, สมาธิ ปราศจากโทษจากจิต, ปัญญา ปราศจากโทษทางทฤษฎี.

คนส่วนมากก็คิดเอาเอง ว่าเรื่องจิตกับเรื่องทฤษฎีนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน; เป็นเณรเป็นพระตั้งหลายพรรษาแล้วก็ยังเข้าใจ

อย่างนี้ ก็ต้องเรียกว่าสมน้ำหน้ามันที่ไม่รู้จักคิดนึก ศึกษา ให้ดี เป็นพิเศษ เพราะมันไม่ยากที่จะดี ไม่ยากที่จะก้าวหน้า ไม่ยากที่จะศึกษา, ต้องการแต่จะบวชเรียนเพื่อพักผ่อนหรือเพื่อเล่นหัวไปตามเดิม, ก็เลยไม่ต้องรู้กันว่า จิตกับทฤษฎี นั้นไม่ใช่สิ่งเดียวกัน; ดังนั้นจึงต้องแยกออกเป็นคนละเรื่อง.

โทษทางกาย ทางวาจา คือความผิด ความชั่ว ความไม่น่าดู ความเดือดร้อน อะไรก็ตามที่มันจะเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจานั้น, ถ้าไม่มีแล้วก็เรียกว่า คนนั้นมีศีล; ไม่ต้องแจกเป็นข้อๆ ก็ได้ เพราะว่าศีลทุกข้อ มันก็มุ่งจะกำจัดโทษทางกาย ทางวาจา ทั้งนั้น. ศีล ๕ ก็ดี, ศีล ๘ ก็ดี, ศีล ๒๒๗ ก็ดี อะไรก็ดี มุ่งอย่าให้เกิดความเสียหาย ความผิดพลาด ความไม่น่าดูที่เรียกว่าโทษ ที่จะเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา.

ที่นี้ สมาธิปราศจากโทษทางจิต. นี้หมายความว่า จิตมันถูกรบกวนด้วยนิวรณ์ เป็นต้น, พุดกันตรงๆ ก็ว่า ใจของมันไม่ปกติ มันมีความกระสับกระส่ายทางจิต, เป็นจิตที่ไม่สะอาด ไม่น่าดู หาความสงบสุขมิได้; นี้เรียกว่าโทษทางจิต, จิตไม่แจ่มใส ไม่สดชื่น. ถ้าเอาโทษเหล่านี้ออกไปเสียได้จกจิต จิตนั้นก็ปราศจากโทษทางจิต; ลักษณะอันนี้เรียกว่า **ความเป็นสัมมาจิต**.

จะมีก็แบบ หรือจะมีก็สลับแบบก็ได้มันพูดกันไม่ไหว, แต่ทุกแบบมันจะมีอย่างนี้ว่า สัจจจากโทษทางจิต; ฉะนั้นใครจะทำโดยวิธีใดก็ตาม ตามชอบใจของตน หรือบางที่ไม่ต้องทำอะไรเลยนักก็ได้ เพียงประคองไว้ให้ดีๆ อย่าให้จิตมันประกอบอยู่ด้วยโทษอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีสมาธิได้.

ที่นี่ ปัญญา ปราศจากโทษทางทิฏฐิ. นี้ไม่ได้หมายถึงตัวจิตแต่หมายถึงความรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจที่รวมๆ เรียกกันว่า ทิฏฐิ; เช่นมีความเห็นผิดเป็นมิจฉาทิฏฐิ แล้วมันก็เกิดโทษขึ้นมา, ไม่ได้รบกวนที่กาย วาจา หรือที่จิต. แต่มันรบกวนที่ความคิด ความเห็น. คนมี มิจฉาทิฏฐิ ก็ทำไปผิดๆ พุดไปผิดๆ คิดไปผิดๆ; ก็เลยเป็นการเสียหายทางกาย ทางวาจา และทางจิตได้อีกทีหนึ่ง.

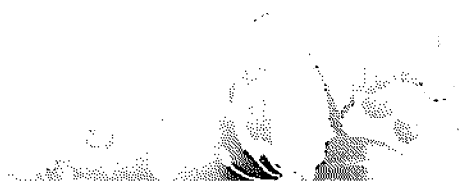
ให้ทุกคนระวังมิจฉาทิฏฐิ คือความเห็นผิด นั้นแหละให้มากๆ เพราะว่าอะไรทั้งหลาย มันก็ขึ้นอยู่กับทิฏฐิ : ถ้าทิฏฐิผิดมันก็ผิดหมด, ทิฏฐิถูก มันก็ถูกหมด; อย่าให้โทษทางทิฏฐิ หรือที่จะเกิดจากทิฏฐินั้นมีอยู่. เมื่อทิฏฐิของใครสะอาดดีถูกต้องดีอย่างนี้ก็เรียกว่าปราศจากโทษทางทิฏฐิ; ภาวะหรือลักษณะอย่างนั้น เรียกว่าปัญญา

เราจึงมีศีล สมาธิ ปัญญา ได้ด้วยลำพังแต่เพียงการ
 ขจัดโทษทั้ง ๓ ชนิดนี้ออกไปเสีย : โทษทางกาย วาจา ก็
 ถูกขจัดออกไปเสีย, ทางจิตก็ขจัดออกไปเสีย, ทางทิฏฐิก็ถูก
 ขจัดออกไปเสีย; ไม่ต้องเรียนมากมายจนเมื่อยกันไปหมด แล้วก็
 ไม่ได้ทำอะไรเลย.

เราเคยฟังกันมามากนักแล้ว เคยเทศน์ เคยฟังกันมา
 หลายสิบครั้งหลายร้อยครั้งแล้วเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา; แต่
 สังเกตดูก็เห็นว่ามันยังไม่ดีขึ้นเลย, มันเหมือนกับว่าติดตรึงแน่น
 อยู่ที่นั่นในลักษณะที่ไม่มีศีล สมาธิ ปัญญา ชนิดที่เป็นที่น่าพอใจ;
 จึงได้เอามาพูดกันใหม่ตั้งต้นกันใหม่ ในโอกาสเช่นเข้าพรรษานี้
 ว่าขอให้สะสางปัญหาเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา นี้กันเสียที.

จะทำแต่พิธีรับศีล อยู่อย่างนี้. หรือว่าจะทำสมาธิตาม
 แบบนกแก้วนกขุนทอง หรือกิริยาท่าทางอยู่อย่างนั้น, หรือว่า
 จะใช้ปัญญา ท่องจำ ปัญญาคตินึก คำนิ่ง คำนวม; มันก็
 ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร.

.....

เรื่องศีล มาดูเอาเองเสียใหม่ดีกว่า ว่าทางกาย ทางวาจา มันยังมีผิดพลาดอะไรอยู่ ยังน่าเกลียด น่าชังที่ตรงไหนบ้าง? หรือมันทำให้เกิดความรบกวน เป็นทุกข์ เป็นโทษขึ้นมา กระทั่งว่าถูกตำหนิ ตีเตียน หรืออะไรก็สุดแท้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เรียกว่าโทษด้วยกันทั้งนั้น, เราก็ตีเตียนเราได้, ผู้อื่นก็ตีเตียนเราได้; นี่ก็เรียกว่ามีโทษในทางศีลอยู่. ก็ตั้งหน้าตั้งตาระวังอย่าให้เราตีเตียนเราได้ อย่าให้ผู้อื่นตีเตียนเราได้ ปัญหามันก็จะสิ้นสุดลงไป.

ถ้าเราตีเตียนเราเองไม่ได้แล้ว ก็จะเป็นที่แน่นอนได้ว่าคนอื่นก็ตีเตียนไม่ได้, หรือคนอื่นจะตีเตียนได้มันก็น้อยที่สุด คือเฉพาะเรื่องที่เราไม่รู้. เดี่ยวนี้เรื่องที่เรารู้อยู่เราก็กังฝืนทำ หรือไม่สนใจที่จะสำรวมระวังให้ดี ก็เพราะเราไม่รู้จักเคารพตัวเอง ไม่อยากจะเคารพตัวเอง ก็เลยปล่อยให้ความผิดเกิดขึ้นแก่ตัวเอง.

ถ้าทำให้ดี อย่าให้มีโทษ มองเห็นอยู่แล้วก็ไม่เห็นโทษที่จะตีเตียนตัวเองได้ ซึ่งอยากที่จะใช้คำพูดเพื่อจาง่ายลักคำหนึ่งว่า ให่ยกมือไหว้ตัวเองได้อยู่เสมอ ในส่วนกาย วาจา; อย่างนี้ ก็เรียกว่ามีศีล.

แม้ว่าจะท่องศีลไม่เป็น สมมติว่ามันไม่เคยทำพิธีรับศีล
อะไรอย่างนี้, แต่ถ้าเขาสามารถที่จะระวัง อย่าให้เกิดความ
ผิดพลาดขึ้นทางกาย วาจา ได้แล้ว ก็จะมีชื่อว่าศีล และเป็น
ศีลที่ดีกว่าเสียด้วยคือเป็นศีลจริงๆ. นี้จะมีศีลกันได้จริง ก็เพราะ
ทำอย่างนี้.

ถ้าได้รู้ ได้เรียนมามากแล้ว ก็ใช้เป็นเครื่องตรวจสอบได้
ง่าย. มันก็ตีเหมือนกัน; แต่ความสำคัญที่สุดนั้นมันอยู่ตรงที่ว่า
อย่าให้มีโทษที่ติเตียนตัวเองได้ ในทางกาย ทางวาจา. ความ
รู้สึกตามธรรมดาสามัญนี้แหละ จะพอบอกให้ได้ว่าสิ่งนี้ผิดหรือถูก,
ดีหรือไม่ดี, ไม่ใช่ไม่รู้; ไม่ควรจะยกเอาความไม่รู้ มาเป็นข้อ
แก้ตัว. มันรู้แล้ว มันแก่งไม่รู้ว่าเสียมากกว่า, หรือเมื่อไม่รู้มัน
ก็ไม่รักตัวในการที่จะชวนขยายให้รู้. มันไม่อยากจะรู้นั่นเอง.

ฉะนั้น เรื่องศีล ก็ต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่จะทำให้ดีได้
ให้ถูกต้องขึ้นมาได้ อย่าให้ติเตียนตัวเองได้ แล้วผู้อื่นก็ไม่มีทาง
ที่จะติเตียนได้ หรือจะติเตียนได้ก็เพราะสิ่งที่ยังไม่รู้ ซึ่งมันเหลือ
น้อยเต็มที.

.....

ที่นี่ เรื่องจิต. ถ้าสนใจกันสักหน่อยสังเกตุกันสักหน่อย ก็พอจะรู้ว่าเมื่อไรนั้นจิตมันมีโทษ ประกอบอยู่ด้วยโทษ จิตมัน มักจะเป็นไปใน ๓ ทาง คือว่าโลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ. แต่ว่าในทางหนึ่งๆ นั้นมันมีมาก มีฝอยของมันมาก มันไม่ได้ ออกมาเต็มตัว ออกมาเป็นอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่า นิเวรณ - เครื่องรบกวนจิต ซึ่งก็ท่อกันอยู่ได้ทุกคน ว่ากามฉันทะ - ความคิด มันครุ่นไปในทางกาม, พยาบาทะ - ความคิด มันครุ่น ไปในทางประทุษร้ายหรือเบียดเบียน, ถีนมิทธะ - จิตมันตกไปใน ทางฝ่ายต่ำ ในทางแพบหรือละเหยละห้อย เศร้าสร้อย ทำนองนี้ ให้รู้จักว่านั่นก็เป็นโทษอันหนึ่งเหมือนกัน, อุทธัจจะกุกกัจจะ นี้ มันตรงกันข้าม คือมันฟูขึ้นไป มันฟูงชัน มันไม่อยู่กับร่องกับ รอย ก็เรียกว่าโทษของจิต หรือเป็นนิเวรณด้วยเหมือนกัน, แล้ว ก็อันสุดท้ายก็เรียกว่า วิจิกิจฉา - คือความลังเล ไม่แนใจลงไป นี้ก็ไม่ใช่ว่าจะเพราะไม่รู้อะไรเสียเลย มันรู้มาก แล้วก็รู้ไม่จริง ก็เลยไม่แนใจ. อย่างว่าเดี๋ยวนี้นี้ความแนใจในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กันจริงๆ หรือเปล่า? ปัญหามันมีอยู่หลายชั้น; บางที มันก็ไม่รู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เสียด้วย, แล้วจะมี ศรัทธาแน่นนอนแน่นแพ้นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ได้ อย่งไร แม้ว่าจะรู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กันมากแล้ว แต่ก็ยังไม่มีความแนใจ, มันยังมีความลังเลอะไรบางอย่างอยู่

เหมือนกับคนที่จะร้องอุทธรณ์ว่า ทำไมพระพุทธเจ้าไม่ช่วย
ทำไมพระธรรมไม่ช่วย อย่างนี้เป็นต้น. ยังมีเรื่องกรรม ไม่เชื่อ
ผลแห่งกรรม ไม่เชื่อผู้กระทำความกรรม จะเป็นผู้รับผลแห่งกรรม
อย่างนี้ก็มี, ยังไม่เชื่ออะไรอีกหลายๆ อย่าง ซึ่งล้วนแต่มันไม่แน่ใจ,
มันก็เลยรบกวน. จิตที่ถูกรบกวนอยู่ด้วยนิเวศน์เหล่านี้ ก็เรียกว่า
เป็นจิตที่มีโทษทางจิตรบกวนอยู่ ต้องกวาดออกไปให้เกลี้ยง.

ถ้าโง่งนั้ ก็ไม่ต้องคิดอะไรมากคือไม่รู้ไม่ชี้ ไม่เอาก็แล้ว
กัน; ถ้าความคิดอย่างนี้เกิดขึ้น ก็ “กูไม่เอา” ก็แล้วกัน, ทำ
อย่างนี้ก็ยังคงดีกว่าที่จะไม่สนใจ หรือจะปล่อยให้มันเป็นไปตามแต่
ที่มันจะเป็นไป.

มันต้องมานั่งเฝ้าดูกันสักหน่อย ว่านิเวศน์ชนิดไหนมัน
เกิดขึ้น; ไม่รู้จักชื่อก็ได้ ไม่ต้องรู้จักชื่อว่ากามฉันทะ พยาบาท
ภินมิทธะก็ได้, ไม่รู้จักชื่อก็ได้; แต่มันจะรู้จักตัว คือรู้จักความ
รู้สึกที่มันรู้สึกอยู่จริงๆ. จิตที่มันใคร่ไปในทางกามารมณ์อย่างนั้น
อย่างนี้ มันก็รู้สึกอยู่, จะเรียกชื่อไม่ถูกก็ได้; แต่รู้ว่าอย่างนี้มา
แล้ว ก็สลัดออกไปด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง แล้วแต่ความโง่งจะมีก็ยังได้.
ถ้ามีความฉลาดมันก็ยังไม่แน่ ไม่ใช่ว่าคนฉลาดแล้วมันก็จะสลัด
ออกไปได้.

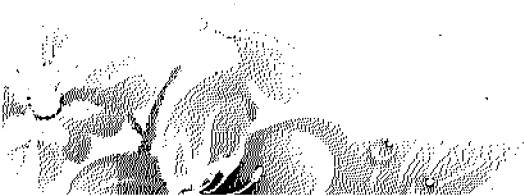

คนฉลาดที่บังคับตัวไม่ได้ มันก็ยิ่งฉลาดในการที่มีกิเลสให้มากขึ้นไป; ซึ่งคิดว่าจะสู้คนโง่ไม่ได้ก็ได้, คือไม่ต้องคิดอะไรมาก ถ้ารู้สึกว่าเป็นกิเลส เป็นนิเวศน์แล้วก็สลัดออกไป, สลัดความคิดอันนี้ออกไป อย่างซึ่งหน้าเท่านั้น ไม่เล่นตลกกับตัวเอง.

ถ้าจะมีสมาธิกันจริงต้องทำอย่างนี้ : นั่งสังเกตระวางว่าความรู้สึกที่เป็นโทษชนิดไหนเกิดขึ้นกับจิตบ้าง; เป็นเรื่องทางกามารมณ์ ก็เห็นว่าเป็นโทษแล้ว, เป็นเรื่องทางโกรธ พยาบาท โทสะ นี่ก็เป็นโทษแล้ว, แล้วหุดหู่ ละเหยยละห้อย นี่ก็เป็นโทษอย่างหนึ่งแล้ว, หรือฟุ้งขึ้นไปอย่างเหลือใจ นี่ก็ว่าเป็นโทษแล้ว, แล้วรวนเร โลเล นี่ก็เป็นโทษแล้ว, สลัดออกไปเสียก็แล้วกัน.

เมื่อสลัดออกไปได้ มันก็เข้ารูปเดิมของมันเอง คือจะปกติดอยู่ สงัดออกจากโทษเหล่านี้; ไม่ต้องทำอะไรเพิ่มเติม. อย่างมากก็รักษาความปกตินั้นไว้. ทุกคนก็พอจะมีสมาธิได้ในระดับใดระดับหนึ่งเป็นอย่างน้อย. นี้เรียกว่า มีสมาธิเพราะคอยสลัดโทษทางจิตให้ออกไป เสียเสมอ.

.....

ทีนี้ **เรื่องปัญญา**. นี่เรื่องมันมาก; แต่ถ้าเป็นเรื่องวิชาความรู้แล้ว ก็ยิ่งมากกันใหญ่; ฉะนั้นเราจะต้องรวบรวมรัดให้มันแน่นอนลงไปที่ว่า **มีปัญญานั้น** มีอย่างไร? มีทำไม? เพื่อประโยชน์อะไร? ในที่สุดมันก็จะพบว่า มันมีจุดจุดหนึ่งเท่านั้น ในเรื่องของปัญญาที่แสนจะมากมาย คือให้รู้ถึงขนาดว่า อย่าไปหลงยึดมันถ้อมมันในสิ่งใด. ถ้าเมื่อไม่ยึดมันถ้อมมันในสิ่งใด ก็เรียกว่า**มีปัญญา** หรือ**มีผลของปัญญาอยู่แล้ว**. เรื่องอื่นไม่สำคัญ จะรู้ตั้งมากมายอย่างไร ก็ไม่มีประโยชน์อะไร. ถ้าหากว่าไม่รู้เรื่อง ความไม่ยึดมันถ้อมมัน.

ความไม่มีปัญญา นี้ก็เรียกว่าโมหะ เรียกว่าอวิชา เรียกหลายชื่อ, ไม่ต้องรู้จักชื่อก็ได้เหมือนกัน, รู้แต่ว่าถ้อมมันไปยึดมันถ้อมมันอะไรเข้าเป็นตัวกูหรือเป็นของกู, เป็นตัวตน หรือเป็นของตน, ก็รู้ว่ามันปราศจากปัญญาแล้ว มันเข้าใจผิดมันสำคัญผิด มันโง่ไปแล้ว อย่างน้อยก็พักหนึ่ง, อย่าให้มีอาการอย่างนี้, ก็เรียกว่า**มีปัญญาอย่างแท้จริง**.

เดี๋ยวนี้ มันมีคำพูดที่ต้องระวังให้ดีว่า “มีความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” หรือ**มีปัญญานิดที่มันไม่ใช่ประโยชน์อะไรได้**. นึกถึงเรื่องที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “ไปไม้กำมือเดียว ก็พอ,

ไม่ต้องไปไหม้หมดทั้งป่า;” เพราะว่าพระองค์ก็ได้ทรงนำมาสอนแต่เพียงเท่านั้น, คือเพื่อให้ดับปัญหา ให้ตัดปัญหาเหล่านี้ได้.

เรื่องศีลก็เพียงเท่านี้, เรื่องสมาธิก็เพียงเท่านี้, เรื่องปัญญา ก็เพียงเท่านี้; แต่ดูให้ดีในที่สุดจะพบว่า เรายังไม่ได้เข้าใจ ส่วนที่ควรจะเข้าใจอยู่อีกบางอย่างอีกนั่นแหละ, เพราะเท่าที่เรียนมา หรือสอนกันมามันมักจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด แล้วก็ถั่วไว้ทั้งผิดๆ.

จะขอยกตัวอย่างความเข้าใจผิดที่มีอยู่ทั่วไป; เช่นบางคน หรือว่าโดยมากก็คิดว่า เราแยกกันทำทีละอย่างดีกว่า หรือว่าแยกทำทีละอย่างก็ได้ อย่างนี้, จะทำศีลโดยไม่มีสมาธิ ปัญญา ก็ได้, อดสำหรับรักษาศีล ไม่กล้าคิดไปถึงสมาธิ หรือ ปัญญา. เขาคิดว่าทำอย่างนี้ก็ได้. ถ้าใครคิดอยู่อย่างนี้ หรือเข้าใจอยู่อย่างนี้ ก็รีบแก้ไขเสียเถอะ มันเป็นเรื่องที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง.

ศีล สมาธิ ปัญญา นี้แยกกันไม่ได้ : ศีลน้อยๆ ขั้นต้นๆ มันก็มีสมาธิ และปัญญาขั้นน้อยๆ ขั้นต้นๆ ติดมาด้วยกันทั้งนั้น; ถ้าสูงก็สูงขึ้นไปด้วยกัน จนกระทั่งสูงสุด. ถ้าแยกกัน

ทำทีละอย่างแล้ว มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แล้วคนนั้นมันก็ไม่รู้ มันก็ว่าเอาเอง ว่าเป็นไปได้.

ความไม่รู้นั้นอาจจะทำให้ปฏิเสธ ว่าไม่สามารถจะมีพร้อมกันไปได้; หรือจะไม่ยอมเชื่อว่า ทำเพียงอย่างเดียวมันจะมีครบทั้ง ๓ อย่าง อย่างนี้ก็ไม่นยอมเชื่อ.

.....

นี่ขอให้สังเกตต่อไป หรือฟังให้ตึกก็จะเข้าใจได้ว่า มันทำกันแยกอย่างกันไม่ได้. อย่างจะรักษาศีลนี้ มันต้องมีความตั้งใจมันหรือปักใจมันในการที่จะรักษาศีล, ความปักใจมันนั้นมันเป็นสมาธิ; แล้วมันจะต้องรู้ว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นศีล ต้องมีความรู้เรื่องศีล ทำอย่างไรจึงจะเป็นศีล ทำอย่างไรจึงจะรักษาเอาไว้ได้, ความรู้อันนี้มันเป็นปัญญา. หรือว่าก่อนแต่ที่จะมารักษาศีลนี้ มันก็ต้องมีปัญญาก่อน มองเห็นก่อนว่า รักษาศีลนี้ดีแน่ มองเห็นอยู่อย่างนั้นมันก็เป็นปัญญา, แล้วก็นำมาสู่การรักษาศีล ตั้งใจสำรวจมสังวรอย่างนั้นๆ มันเพื่อความเป็นศีล, แล้วก็มีการลงใจแน่วแน่ ตั้งมันลงไปในการกระทำอย่างนั้นทั้งหมด นี่มันก็เป็นสมาธิ.

ฉะนั้น พอดั่งใจรักษาศีลให้ดี จะมีครบทั้งศีล ทั้งสมาธิ และทั้งปัญญา. ถ้าปัญญา, สมมติจะยกตัวอย่างว่าถ้าปัญญาไม่มีปราศจากปัญญา, ศีลนั้นมันก็จะกลายเป็นสลัฟพตปรามาสไปทันที มันเป็นศีลของคนโง่ ศีลของคนไม่มีเหตุผล แม้จะทำอยู่อย่างเดียวกัน ก็เป็นสลัฟพตปรามาส มันยึดมั่นในศีลด้วยความมกมาย, จึงต้องมีปัญญารู้ว่าศีลคืออะไร? ทำอย่างไร? เพื่อประโยชน์อะไร? อย่างน้อยก็ต้องรู้แจ้งในข้อนี้, รักษาศีล มันก็จะเป็นศีล เพราะปัญญามันช่วย.

หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งก็ว่า ถ้าไม่มีปัญญาเข้ามาช่วย ศีลนั้นก็เข้ารกเข้าพง เข้าป่าเข้าดง อะไรไปหมด, จะรักษาอย่างนั้น มันก็จะวิ่งเข้าป่ารกไปหมด มันเดินไม่ถูกทาง; มันต้องมีปัญญามาเคียงข้างอยู่ ศีลจึงจะเดินถูกทาง ไม่เข้ารกเข้าพง แล้วก็ไม่เป็นสลัฟพตปรามาส ที่เรียกว่า สัจโยชน์ อนุสัย เป็นต้น. ถ้าปราศจากปัญญา, ศีลจะกลายเป็นสลัฟพตปรามาส แล้วจะวิ่งเข้ารกเข้าพง.

เอ้า, ทีนี้ ถ้าว่าจะรักษาศีลอย่างปราศจากสมาธิ. ถ้าปราศจากสมาธิ, ศีลก็จะไม่มีกำลัง, จะไม่มีกำลัง มันจะลุ่มเหมือนกับคนไม่มีกำลัง มันเดินไม่ได้. หรือมันจะไม่เป็นร่องเป็นรอย

เป็นแถวเป็นแนวไป เพราะมันไม่มีสมาธิ ศิลมันก็ไม่มีกำลัง; ถ้าปราศจากสมาธิ, ศิลก็ไม่มีกำลัง และปัญญาก็มีไม่ได้ ไม่มีกำลัง, ปัญญาก็ไม่มีกำลัง.

เอ้า, ทีนี้ ถ้าดูว่าถ้าปราศจากศิลกันเสียบ้างจะเป็นอย่างไร? ถ้าปราศจากศิลเสียบ้าง, สมาธิก็ไม่มีที่ตั้ง มันไม่รู้จะไปตั้งอยู่บนอะไร, หรือว่าปัญญาก็ไม่มีรากที่มั่นคง. เหมือนต้นไม้เนี่ย มันต้องตั้งอยู่บนแผ่นดิน แล้วรากของมันก็จะชอนลงไปหาส่วนลึก ซึ่งมีความมั่นคง, นี่ศิลมันช่วยให้สมาธิมีที่ตั้ง, ช่วยให้ปัญญามีรากอันมั่นคง.

นี่ คือความที่มันแยกกันไม่ได้. ถ้าเข้าใจผิดว่ามันแยกกัน ได้สมัครทำทีละอย่าง ทีละขั้น อย่างนี้ก็คิดเสียใหม่ให้ดี; เพราะว่าจะทำไปจนตาย ก็จะไม่มึนสติที่จะพอใช้ประโยชน์ได้, ไม่มีสมาธิ ปัญญาเลย, มันก็เป็นสึลัปปตปรามาส; แม้จะแข็งข้อรักษาให้เคร่งครัดอย่างไร ก็เป็นสึลัปปตปรามาสไปหมด; แล้ว ดูๆ ก็จะเป็นอย่างนี้กันอยู่ทั้งนั้น ทั้งพระ ทั้งเณร ทั้งอุบาสกอุบาสิกา.

จึงถือว่า เป็นเรื่องที่จะต้องสะสางกันเสียใหม่ ให้มีปัญญาเข้ามาประดับประดาอยู่เสมอ มันก็ไม่กลายเป็นงมงายไปได้.

ที่นี่ เราก็เห็นได้ทันที คือเห็นต่อไปอีกว่ามันสามารถ
ทำได้พร้อมกันไปทั้ง ๓ อย่าง, หรือยิ่งกว่านั้นอีกก็คือว่า มัน
ต้องทำพร้อมกันไปทั้ง ๓ อย่าง; ไม่อย่างนั้นมันล้มเหลว. ให้มี
ปัญญาที่จะรักษาศีล ควบคุมศีล, ให้มีศีลอยู่เป็นรากฐานของ
ปัญญา, ให้มีศีลที่จะเป็นรากฐานของสมาธิ, สมาธิก็ได้อาศัย
กำลังของศีล ศีลก็อาศัยกำลังของสมาธิ; มีสมาธิแล้วปัญญามัน
ก็เจริญออกงาม มันก็ช่วยให้การรักษาศีล และเจริญสมาธิเลื่อน
สูงขึ้นไปอีก, มันเหมือนกับฟันเป็นเกลียวไปด้วยกัน.

จะเห็นได้ง่ายๆ ก็ตรงที่ว่า “ศีล” ไม่กระจายออก, เป็น
อริยมรรคมีองค์ ๘ : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปิ สัมมาวาจา
สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมา
สมาธิ : นี่ท่านเรียกว่ามีองค์ ๘. ต้องมีครบทั้งองค์ ๘ แล้ว
พอเหมาะสมแก่สัดส่วนของมัน แล้วก็ฟันเป็นอันเดียวกัน,
เหมือนกับว่าเชือกเกลียว ๘ เกลียว ฟันเป็นเชือกเส้นเดียว
มันก็มีกำลังมาก.

สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปิ ก็เป็นปัญญา, สัมมาวาจา
สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว ก็เป็นศีล, สัมมาวายาโม สัมมาสติ
สัมมาสมาธิ ก็เป็นสมาธิ. ก็ดูสิ ท่านเอาปัญญามาก่อน,

มรรคมืองค์ ๘ ปัญญามาก่อน; คือสัมมาทิฏฐิ กับ สัมมาสังกัปปะ นี่เป็นปัญญาต้องมาก่อน. ถ้าไม่มีแสงสว่างมาก่อน, มันก็มืดไม่รู้จะไปกันทางไหน, ศิลก็เดินไม่ถูก สมาธิก็ตั้งไม่ถูก, จึงเอาปัญญามาก่อน. ปัญญามาก่อนมันก็ทำให้หลุดถูก ทำถูก เลี้ยงชีวิตถูก มันก็มีศีลดีขึ้นมา, จึงมาถึงสมาธิ สัมมาวาจาโมสัมมาสติ สัมมาสมาธิ - มีความเพียรชอบ มีความระลึกรชอบ มีสมาธิชอบ; มีสมาธิชอบแล้ว, ปัญญามันก็กำลังเพิ่มขึ้นไปอีก สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ มันเพิ่มกำลังอีก มันก็เลี้ยงไปตลอดสายอีก : แล้วมันกลับมาย้อนมาเลี้ยงข้างหัวแถวอีก. มันก็ยิ่งดีขึ้นไป.

ต้องมีการทำงานสัมพันธ์กันครบถ้วนทั้ง ๘ อย่าง เรียกว่ามัคคสมังคี. นี่ไตรสิกขาก็คืออริยมรรคมืองค์ ๘ นั่นเอง; ฉะนั้นจึงถือว่าต้องสมังคี คือมีส่วนประกอบที่สมส่วน แล้วก็ผสมผสานรวมเป็นอันเดียวกัน.

นี่คือข้อที่ว่าศิลปะกับสมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ ส่วนนี้ต้องรวมเป็นอันเดียวกัน เหมือนกับเชือกเส้นหนึ่งมี ๓ เกลียว. เรา จะเห็นชาวไร่ชาวนาค้วนเชือก ๓ เกลียวกันแทบทั้งนั้นแหละ; ๘ เกลียวมันมากเกินไป นั่นไว้เป็นเรื่องพิเศษ. ๓ เกลียวนี้ก็พอ

แล้ว, ก็ลองแยกออกมาทีละเกลียวชี่ จะสามแฉวสักตัวหนึ่งก็ไม่ได้
อย่าว่าจะเอาไปสามควาย; แต่ ๓ เกลียวนี้รวมกันแล้วก็สาม
ควายก็ได้ สามข้างก็ยังคงได้ เพราะมันรวมกำลังกัน.

อุปมาเกี่ยวกับที่มันจะต้องรวมกำลังกันนี้ ก็มีอยู่ในพระ
คัมภีร์เหมือนกัน ถึงแม้จะไม่ใช้ในพระไตรปิฎก มันก็เป็นพระ
คัมภีร์ที่เก็บความมาจากพระไตรปิฎก; หรืออาจจะมิในพระไตร
ปิฎกที่ตรงไหน ที่เรายังหลงหู หลงตาอยู่ก็ได้. เรามีอุปมาว่า
คนหนุ่มมานพ ๓ คนนี้เข้าไปในป่า เห็นต้นจำปามีดอกสวยสะพรั่ง
มันก็เก็บไม่ถึง ไม้ก็ไม่มีที่จะสอย, หรือบางที่มันจะเป็นต้นที่มัน
ขึ้นยากลำบาก; ก็มาคิดกันว่า เราจะเอาดอกจำปານี้ได้อย่างไร?
เขาก็ใช้วิธีการต่อตัว, เหมือนกับที่เด็กนักเรียนเขาเล่นกายกรรม
นั้น, คนไหนควรจะอยู่ข้างล่าง ก็ให้คนนั้นอยู่ข้างล่าง แล้ว
คนหนึ่งก็เหยียบขา อีกคนหนึ่งก็เหยียบขาของคนนั้น. ต่อตัว
กันขึ้นไป มันก็ได้ดอกจำปามาแบ่งกันทั้ง ๓ คนเลย.

นี่เป็นอุปมาที่เขากล่าวไว้อย่างนี้, ลองสังเกตดูให้ดี ให้
เข้าใจ. ถ้าไม่รวมกันมันก็ไม่ถึงชี่, แต่เมื่อมารวมกัน มันก็สูงขึ้น
ไปได้มาก มันจนถึงจะโน้มกิ่งถึง แล้วค่อยเก็บดอกได้ ก็ตามที,
แต่ตัวมันต้องรวมกำลังกันอย่างนี้.

ลองสังเกตว่า การรวมกำลังกันนี้มันจะมีผลอย่างไร? เหมือนกับเชือก ๓ เกลียวอย่างนี้ มันก็เหนียวกว่า สำเร็จประโยชน์ได้; แยกออกมาเกลียวเดียว ไม่ใช่ว่ามันจะเหลือกำลังอยู่ ๑ ใน ๓, มันจะไม่ถึง ๑ ใน ๓, หรือว่าถ้ามันจะสวยงาม มันก็ไม่สวยเลย ถ้า ๓ เกลียวกลมกลืนแล้วมันสวย.

บางทีนึกถึงอาหารที่เราปรุงนี้ ถ้าเราแยกน้ำตาล น้ำมัน อะไรออกเสียเป็นส่วนๆ แล้วมันก็คงจะกินไม่ได้, ต้องมารวมกัน ให้ถูกต้องครบสัดส่วนของมันแล้วก็มีรสดี; อย่างนี้เป็นต้น.

ความที่ต้องมีสัดส่วนที่ถูกต้อง แล้วกลมกลืนกันนั้น เรียกโดยบาลีก็เรียกว่า สมังคี. “สมังคี” จำได้ก็ดี จำไม่ได้ก็ดี; แต่ให้ได้ความว่า มันผสมส่วนกัน แล้วผสมกัน รวมกำลังกัน, นี้เรียกว่า “สมังคี”.

.....

นี้จะเก็บใจความกันสักทีหนึ่งก็ว่า *ยังมีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก* ว่าเราแยกทำแต่ละอย่างก็ได้, รักษาศีลตะพิศไปก็ได้; สมาธิ ปัญญา สูงเกินไปอย่าเพิ่งหวังเลย. ถ้าทำอย่างนี้มันก็เป็นลีลพทปราคมาส; เข้ารกเข้าพงไปเสีย, หรือไม่เข้ารกเข้าพง

มันก็ฝังแน่นอยู่ที่ตรงนั้นแหละ มันซุดหลุมฝังตัวเองอยู่ที่ตรงนั้น
ไปไหนไม่ได้.

เราสามารถจะทำพร้อมกันได้; ก็จะมองเห็นว่า เมื่อเรา
ตั้งใจทำอยู่อย่างเดียวนั้น มันจะมีครบทั้ง ๓ อย่าง : เมื่อเรา
ตั้งใจทำสติให้ดี มันจะเกิดปัญญาขึ้นมา เกิดสมาธิขึ้นมาโดย
อัตโนมัติ; ตั้งใจจะรักษาสติให้ดี ขวนขวายอยู่อย่างยิ่ง, เดี่ยว
จะมีกำลังใจที่แรงเกิดขึ้น จะมีความเข้าใจนั้นนี่ออกมา. จะตั้งใจ
ทำสมาธิดีกว่า ปักมัน ลงมือทำสมาธิปักมัน มันจะเกิดสติขึ้นมา
: ที่จะต้องคอยสำรวจ ระวังให้มันทำอยู่นั้น เขาเรียกว่าสติ,
จิตที่มันแน่วแน่นั้น มันก็เป็นสมาธิ, และมันรู้สึกตัวอยู่ด้วย
สัมปชัญญะ รู้ว่าต้องทำอะไร? ควบคุมอย่างไร? มันสอน
อยู่ในตัวมันเองในเวลานั้น นั่นมันเป็นปัญญา.

ถ้าเราตั้งใจจะทำสมาธิ อย่างที่เรียกว่า โดยโยนิโส-
มนสิการ, มันจะมีสติ มีสมาธิ มีปัญญาครบถ้วน.

จะยกตัวอย่างให้ง่ายอีกสักหน่อย ก็เช่นว่าจะทำอานา
ปานสติ ก็ต้องเตรียมเนื้อเตรียมตัว ปรับปรุงเนื้อตัวให้มันสงบ
รำจับลงมา สังวรระวังให้ดี, มันก็เลยมีอาการที่เรียกว่าสติ, จะ
ต้องสำรวจระวัง จึงจะทำไปได้; ส่วนนี้มันเป็นสติ.

ที่จิตกำหนดอารมณ์แนวแน่ลงไป; ส่วนนี้มันเป็นสมาธิ. รู้ย่อมมาตั้งแต่ทีแรกแล้วว่าจะต้องทำอย่างไร? นี่ก็มีปัญญา, แล้วก็รู้ยิ่งขึ้นไปตามลำดับ ในขณะที่ทำสมาธิอยู่ อันนี้ก็เป็นปัญญา, เพียงแต่ว่ามันยังไม่สูงสุด; ปัญญาขั้นสูงสุดที่จะเป็นมรรคผลนั้น มันต้องอีกขั้นหนึ่ง. เดี่ยวนี้ที่เราลงมือทำนี้มันก็มีปัญญาที่จะต้อง มี จำเป็นจะต้องมีในขั้นต้น, แล้วก็มีศีล คือสำรวจระวังรักษา ปรับปรุงอะไรให้ดี ส่วนนี้เรียกว่ามีศีล.

ฉะนั้น การที่จะมีศีลให้ที่สุดเสียก่อนแล้วจึงมาทำสมาธิ อย่างที่เขาพูดกันนี้ เข้าใจว่าเป็นเรื่องโง่เขลา; ใครจะว่าอย่างไร ก็ตามใจ. บางทีจะต้องสอบสวนว่า มีศีลขาดอย่างไรบ้าง? ปลงอาบัติบ้าง อะไรกันบ้างนี่, จะจัดกันแต่เรื่องศีลนี้ ดูจะเป็น เรื่องหลับตามากกว่า.

มันจะต้องทำให้มันพร้อมกันไป : ให้การสังวรระวังนั้น มันเป็นศีล ให้มีกำลังใจปักมันนั้นเป็นสมาธิ, แล้วรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา นี้ มันเป็นปัญญา. จะไปรักษาศีลตามลำพังล้วนๆ ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญานั้น มันก็เข้รอกเข้พงอย่างที่ว่า, หรือเป็น สีสัปปตปรามาสไป.

ฉะนั้น ขอให้มองเห็นว่า ตั้งใจทำอานาปานสติอย่างเดียว ตามระเบียบวิธีที่มีอยู่ มันจะพรึบพร้อมขึ้นมาทั้งศีล ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา.

ข้อความในพระบาลีบางตอนก็มุ่งจะอธิบายในข้อนี้. อย่างคำอธิบายในคัมภีร์ *ปฏิสัมภิทามัคค์* ในพระไตรปิฎกเอง ก็ แจกสโมธานคือสิ่งต่างๆ ที่มันจะมีเข้ามาเองครบถ้วนของธรรมะ ชื่อนั้น ธรรมชื่อนี้; ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นว่า เมื่อลงมือทำอะไร ปฏิบัติธรรมข้อใดข้อหนึ่งอยู่แล้ว มันจะพรึบพร้อมขึ้นมาทั้งศีล สมาธิ ปัญญา; หรือจะมองให้ยิ่งไปกว่านั้นมันก็จะมีครบทั้ง พละ ๕, อินทรีย์ ๕, โพชฌงค์ ๗ อะไรต่อไปเลย.

นี่ขออย่าได้ปล่อยไปอย่างที่เราเรียกว่า ตามบุญตามกรรม; จะต้องเอาเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ขึ้นมาพิจารณาดูกัน เสียใหม่.

มีคำกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่แล้วว่า *สีลปริภาวิโต สมาธิ มหปฺพลโ* *โหติ มหานิสฺโส* ซึ่งแปลว่า *สมาธิที่ศีลอบรมดีแล้ว จะมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่.* หมายความว่า สมาธิตามลำพัง มันไม่รอด มันต้องสมาธิที่ศีลช่วยอบรมบ่มดีแล้ว; *สมาธิปริ*

ภาวิตา ปญญา มหปผลา โทติ มหานิสฺสา -ปัญญาที่สมาธิ
อบรมดีแล้วก็มีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่; ปญญาปริภาวิตํ จิตฺตํ
อาสเวติ วิมุจฺจติ -จิตที่ปัญญาอบรมดีแล้ว ก็พ้นจากอาสวะ
ทั้งหลาย. มันไม่สามารถจะทำตามลำพังได้.

จะมองไปจากข้างบน เอาจิตเป็นหลัก ก็จิตนี้ต้องถูก
ปัญญาอบรมดี, ที่นี้ปัญญาที่จะถึงขนาด ก็ต้องมีสมาธิช่วยอบรม
ช่วยแวดล้อม ช่วยอบรม ช่วยปรุงแต่ง, ที่นี้สมาธิที่จะดีถึงขนาด
ก็ต้องมีศีลช่วยอบรม; มันก็เลยกลายเป็นอบรมซึ่งกันและกัน
ทั้งศีล ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา, และเนื่องอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าจิต
ทั้งนั้นแหละ ไม่มีอะไรที่จะไม่เกี่ยวกับจิต; ก็เป็นศีล สมาธิ
ปัญญา มีแก่จิต ในเมื่อต่างสิ่ง ต่างอย่าง ต่างช่วยอบรมซึ่งกัน
และกัน.

ที่นี้ ที่เรามาแยกกันนี้ ก็เพื่อจะพูด หรือจะอย่างไรที่เขา
เรียกกันว่าโดยนิตินัย หรือโดยทฤษฎี, นี้เราแยกกันได้ เอามา
พูดทีละอย่างได้; แต่ถ้าโดยพฤติณัย หรือตามที่มันเป็นการ
กระทำจริงๆ แล้ว ไม่อาจจะแยกกัน; ถ้าแยกกันแล้วมันก็เข้ารก
เข้าพงไปข้างหนึ่งแน่. หรือทำให้เคร่งครัด เคร่งเครียดอย่างไร
มันก็เป็นปราชัยไปหมด เป็นสัจจาภินิเวสไปหมด คือเป็น

สัจจะพดปรามาส ไปเสียตั้งแต่ต้น; ฉะนั้นอย่าเข้าใจว่า เครื่อง
เครื่องกันให้เต็มที่แล้วมันจะได้ผล : ถ้ามันไม่ถูกส่วนกันแล้ว คือ
ไม่มีปัญญามาประดับประคองแล้ว มันก็มลาย.

นี่ก็ดูกันเสียใหม่ ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา; จะเป็น
พระ เป็นเณร หรือเป็นอุบาสก เป็นอุบาสิกา ก็เป็นโอกาสที่
จะหยิบเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณากันเสียใหม่ ในโอกาสที่เรียกว่า
เข้าพรรษา. วันนี้ก็เป็นวันที่ ๒ ของการเข้าพรรษา ก็จะได้
พิจารณาเสียตั้งแต่ต้นๆ ตอนต้นๆ ของพรรษา ก็เชื่อว่าคงจะ
ดีขึ้นกว่าปีที่แล้วมาบ้างเป็นแน่นอน.

ทบทวนความจำกันอีกครั้งหนึ่งว่า ศีลนั้นปราศจากโทษ
ทางกาย วาจา, สมาธิปราศจากโทษทางจิต, ปัญญาปราศจาก
โทษทางทิฏฐิ. อย่าให้กาย วาจา มีโทษแล้วก็เรียกว่าศีล,
อย่าให้จิตมีโทษก็เรียกว่ามีสมาธิ, อย่าให้ทิฏฐิ หรือสติปัญญา
มีโทษแล้วก็เรียกว่ามีปัญญา.

ที่นี้ ทั้ง ๓ อย่างนี้ ถ้าจะให้ทำงานทำหน้าที่ได้ผลแล้ว
แยกกันไม่ได้; จะเอาไว้เรียนทีละอย่างก็เรียนไม่ได้, แต่พอให้มัน
ทำงานแล้วมันทำไม่ได้; มันต้องมาด้วยกันทั้ง ๓ อย่าง, เหมือน

คนหนุ่ม ๓ คน มันจะเก็บดอกจำปาบนต้นสูง โดยไม่ต้องขึ้นไป. แต่ถ้าทำลงไปอย่างหนึ่งแล้ว มันจะเรียกหาอีก ๒ อย่างมาเอง, ถ้าทำด้วยสติปัญญา. มันไม่มีทางที่จะแยกกันเป็นอย่างไร; มันจะมีผลได้จริงต่อเมื่อมันรวมกันเป็นเกลียวเดียวกันไปเหมือนกับเชือก ๓ เกลียวอย่างนั้น.

นี่ควรจะเอาไปทดสอบดู ว่าเรามีศีลอย่างไร? มีสมาธิอย่างไร? มีปัญญาอย่างไร? แล้วมันจะแยกกันได้ไหม? เมื่อเห็นจริงแล้ว ก็จะได้ทำให้มันกลมกลืนกัน กลมกล่อมกัน มันจะก้าวหน้าเร็วมาก. ถ้าทำไม่ถูก มันก็จะซุดหลุมฝังตัวเองอยู่ที่นี้ ยิ่งแรงหนักเข้ามันก็ยังเป็นสัลลพตปรามาส คือเข้าไปสู่ความงมงาย, แล้วมันก็เป็นไปไม่ได้ มันก็ได้เรียกชื่อใหม่ว่า “*เป็นหลักต่อในวิภวสงสาร*” ปักแน่นอยู่ที่นี้ ออกไปจากวิภวสงสารไม่ได้, คือช่วยให้วิภวสงสารมันเล็กลงไปไม่ได้ เพราะความเข้าใจผิดเรื่องการปฏิบัติ ซึ่งเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง.

ที่นี่ ก็พยายามใช้ให้มันครบอยู่ในกิจการบ้านเรือน ที่บ้านที่เรือนประจำวัน : สำรวมระวังให้ดี นี่เรียกว่าศีล, ปักใจให้มันลงไปให้หมดกำลังจิต นี่ก็เรียกว่าสมาธิ, แล้วก็ฉลาดรอบคอบ รอบรู้ในเรื่องนั้นๆ ก็เรียกว่าปัญญา.

แม้จะทำนาก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา สำหรับการ
ทำนา : ต้องระวังนาให้ดี รักษาระวังนาให้ดี สำรวมให้ดี,
แล้วก็มีกำลังใจที่จะทำนาทั้งหมดทั้งสิ้น, และมีความเฉลียวฉลาด
ที่จะทำนาให้ถูกต้อง, ก็เรียกว่าทำนาก็มีศีล สมาธิ ปัญญา;
แม้ทำนาตรงๆ มีข้าวเปลือกเป็นความประสงค์นี้ ก็ยังต้องทำ
อย่างนี้. ถ้าทำนามตะ อย่างพระพุทธเจ้าท่านเรียกในภาษา
ธรรมก็ยังคงเป็นตัวศีล สมาธิ ปัญญา โดยตรงยิ่งขึ้นไปอีก.

ถ้าว่าจะเลี้ยงหมู, นี้มีไฉนนะให้ไปเลี้ยงหมู, แต่ว่าจะ
สมมติว่าแม้จะเลี้ยงหมูก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา : ระวังให้ดี,
ทำด้วยกำลังใจทั้งหมดทั้งสิ้น, มีความเฉลียวฉลาดพอตัวที่จะ
เลี้ยงให้มันสำเร็จประโยชน์ อย่าให้มันตาย หรืออย่าให้มันหาย
หรืออย่าให้มัน...ทุกอย่าง.

แม้จะหุงข้าวกินสักหม้อหนึ่งก็เป็นอย่างไรบ้าง? ก็เป็น
เรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา : มีความสังวรระวัง, มีกำลังใจ
มีการปักใจ, มีการรอบคอบ รอบรู้; มันก็เป็นศีล สมาธิ ปัญญา
ได้ในการที่จะหุงข้าวกินสักหม้อ.

ที่นี้สมมติว่าจะตำน้ำพริกสักครกหนึ่ง ระวังให้ดี; ถ้ามันไม่ครบถ้วนด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เตียวมันก็น้ำพริกเข้าตา ร้องไห้อีไปเลย.

ทุกอย่างมันจะต้องครบถ้วนของการสังวร นี้เรียกว่าศีล, การปักใจมันลงไปเรียกว่า สมาธิ, ส่วนการรอบคอบ รอบรู้ นี้ก็เรียกว่าปัญญา. เราจะกินข้าว จะอาบน้ำ จะทำอะไร ที่บ้านที่เรือนทุกอย่าง ต้องประกอบอยู่ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา : สังวรให้ดี, ปักใจให้มัน, รอบคอบรอบรู้ในเรื่องนั้นๆ ; ก็เลยต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา ไปหมด. นี่เป็นเรื่องเบื้องต้น แยกๆ.

แต่ว่าท่านมุ่งหมายสูงกว่านั้น คือว่าอย่าให้โทษเกิดขึ้น ทางกาย วาจา, อย่าให้โทษเกิดขึ้นทางจิต, อย่าให้โทษเกิดขึ้นทางทฤษฎี ความคิดความเห็น; แล้วก็เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องการ. ในโลกนี้ทั้งหมดทั้งโลกเลย ไม่ว่าจะคนถือศาสนาไหน ชาติไหน ภาษาไหน มันก็ต้องการอย่างนี้ : ทุกคนมันต้องการคนที่มิกาย วาจาสุภาพ เรียบร้อยไม่มีโทษ งดงามน่าดู. ก็แปลว่า ทุกคนมันก็ชอบศีล; ทุกคนมันก็ชอบคนที่มิกำลังใจมัน มีกำลังใจสูง และตัวเองก็อยากจะมีกำลังใจสูง, ก็แปลว่าทุกคนในโลกนี้มันก็

ชอบสมาธิอยู่แล้ว; แล้วคนที่เฉลียวฉลาดรอบคอบในสิ่งที่ เป็น
หน้าที่ของตน ทุกคนมันก็ชอบหรือต้องการอยู่แล้ว. ถ้าไม่เกี่ยว
กับศาสนา ก็ขอให้ถือว่า ทุกคนมันก็ต้องการศีล สมาธิ ปัญญา
อยู่ด้วยกันทั้งโลก.

นี่จึงเห็นได้ว่า หลักระรณะ ๓ ประการนี้ ประเสริฐสูงสุด
ตั้งอยู่ในฐานะเป็นที่ปรารถนาของคนทั้งโลกทีเดียว. มองเห็น
อย่างนี้แล้ว ก็คงจะเกิดศรัทธา เกิดความพอใจ เกิดความรักที่
จะมีศีล สมาธิ ปัญญา ขึ้นมาโดยแน่นอน; จึงขอร้องให้เอาไป
ชำระสะสางกันเสียใหม่ ตั้งแต่ต้นจนปลายกันอีกรอบหนึ่ง.

สำหรับการเข้าพรรษาในปีี้ ก็พูดเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา
ในลักษณะอย่างนี้, ที่แล้วมาก็พูดอย่างอื่น, ต่อไปอีกถ้ายังไม่ตาย
ก็คงจะพูดอย่างอื่น; เพราะว่าชี้เกียจที่จะพูดซ้ำๆ มันมีแง่มุม
ให้พูดได้หลายแง่หลายมุม. วันนี้ก็พูดอย่างนี้แหละว่า ไปชักซ้อม
สะสางเรื่องเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา ให้มีชีวิตอยู่โดย
ปราศจากโทษทางกาย วาจา ทางจิต และทางทิฏฐิ; คงจะมีศีล
สมาธิ ปัญญา แท้จริงได้เป็นแน่นอน.

และขอให้พุทธบริษัท เป็นพุทธบริษัทให้มากขึ้นใน
ลักษณะอย่างนี้. นั่งใต้ต้นโพธิ์ดีกว่าไปนั่งใต้ต้นฝืน ต้นกัญชา
หรือแม้ว่าจะไปนั่งอยู่แต่ใต้ต้นกัลปพฤกษ์.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้.

ต้นสนเฒ่า

เมื่อมันยัง	ไม่ได้	เป็นพุทธะ
ต้นสนเฒ่า	ก็ยังคง	ฉีตภาคฝัน
เอื่อยๆไป	ได้สนุก	ทุกคืนวัน
พอเหมาะครัน	เป็นพุทธได้	ในพริบตา
มนุษย์เรา	เบาความ	ยามสบาย
ก็ไม่ไผ่	ฝึกกรรม	ตามวาสนา
จนแก่เฒ่า	เข้าเขตของ	มรณา
ก็พะว้า	พะวังวาย	ตายเปล่าเอ๋ยฯ

สุทนต์ ธรรมะ

ภักดิ์รักของนักเรียน

เป็นนักเรียน เพียรศึกษา ออย่ารีรัง
ถูกศรปัก เรียนไม่ได้ ตั้งใจหมาย
สมาธิจะ หักเหี้ยน เตียนมลาย
ถึงเรียนได้ ก็ไม่ดี เพราะผิดคน

แต่เตือนกัน สักเท่าไร ก็ไม่เชื่อ
มันแรงเหลือ รักร้าย หลายนครสวน
หลอกพ่อแม่ มากมาย หลายนครบวน
หน้าชาวนวล ใจหยาบดำ ช้ำละลาย

การเล่าเรียน เมื่อหน่าย คล้ายจะบ้า
ใช้เงินอย่า เทน้ำเทท่า นำใจหาย
ไม่เท่าไร ใจกระด้าง ลั่นยางฮาย
หญิงหรือชาย เรียนไม่ดี สิ่งนี้เอง

มีสัตย์จะ ทมะ และขันตี
กตัญญู กตเวที ออย่าโจงเจง
รักพ่อแม่ พวกพ้อง ต้องอย่าเกรง
เรียนให้เก่ง ให้ยิ้มแย้ม แก่ทุกคนฯ

สุทนต์ อธิปัตย์

สูบบุหรี่

สูบบุหรี่ มีแต่ จะคอยบั่น-
ทอนอายุ ให้สั้น นั้นแน่ๆ
กำลังจิต ถูกตัดรอน ให้อ่อนแอ
เพราะต้องแพ้ แก่ความเงี่ยน ราบเตียนไป

ต้องเสียทรัพย์ บุหรี่ดี ยิ่งมีค่า
เดือนกว่าๆ เงินร้อยๆ พลอยกษัย
น้ำเสียงเครือ ครอแคร เหมือนแยไป
เอาควันไฟ รมปอด ยอดอันธพาล

เป็นผู้ใหญ่ นำเด็กให้ สูบบุหรี่
ให้พวกผี หัวเราะคน ควรสงสาร
แล้วเกิดมา ทำไมกัน มันช่วยการ
หลงล้างมลาญ ตัวเอง เก่งสุดใจๆ

คุณธรรม ยืนหยัดไว้

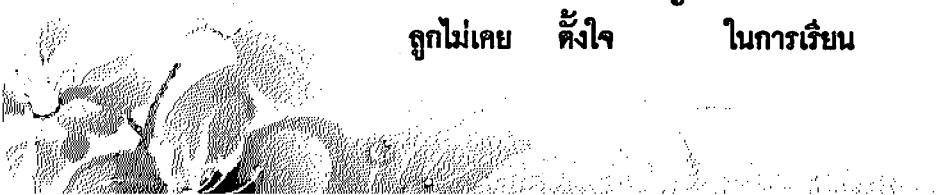

พ่อแบกไถ ไบนา ยามฟ้าสว่าง
ถูกคิดสร้าง ความซำให้มัวหมอง
แม่รดผัก ตักน้ำ ในลำคลอง
ถูกไปจอง ตัวหนึ่ง แต่ยั้งวัน

พ่อถางพิน ดินนา จนฟ้าสาย
ถูกสบาย ชัดบุหรื มีความฝัน
แม่กินข้าว กับเกลือ เมื่อเที่ยงวัน
ถูกสุขสันต์ ข้าวมันไก่ ใจใหญ่พอ

พ่อมือแตก บอบซ้ำ ปล้ำถางป่า
ถูกเที่ยวบาร เต็นรำ ซ้ำใจหนอ
แม่บุงผ้า ผืนหนึ่ง ซึ่งมอขอ
ถูกแสนหล่อ บุงมอรัศยออกไปเลย

พ่อตัวดำ หลังคู้ อยู่กลางทุ่ง
ถูกมัวบุง เรื่องผู้หญิง ไม่นิ่งเฉย
แม่รับจ้าง คามลำเค็ญ ไม่เว้นเลย
ถูกไม่เคย ตั้งใจ ในการเรียน

พ่อร้องไห้ เมื่อทราบว่า เงินตราหมด
ถูกคิดคด ทำให้พ่อ ก่อปวดเคียร
แม่ต่างไร่ ไถ่นา แทบฮาเจียน
ถูกหมั่นเพียร ริดไถ ใช้เงินตรา

พ่อฝ่าฝน ขนของ ไปตลาด
ถูกของอาจ เล่นพนัน ทางค้นหา
แม่ขาดเลือด เหลืองผอม ตรอมอุรา
แต่ถูกยา ใจดำ แม่ซ้ำใจ

ถูกขับริย์ พ่อแม่มี แต่ลำบาก
ความทุกข์ยาก เหลือต้น พันวิสัย
ว่าไม่นอน สอนไม่ฟัง กรรมบางใด
พ่อทุกข์ใจ แม่มีมาร ไร้คารุณครัน

ทุกนาที่ พ่อแม่มี แต่ความเศร้า
กินเกลือข้าว เค็ลน้ำตา แทบฮาสูญ
เห็นกงจักร เป็นดอกบัว พาดัวตัน
ถูกกลับหัน สร้างกรรมชั่ว มัวทางพาล

เด็กไทยเป็น	หัวใจ	ชนในชาติ
ถูกฉลาด	พ่อแม่ดี	มีหลักฐาน
วงศ์ตระกูล	พันทุกข์	สุขสำราญ
ทุกวงการ	มีธรรมะ	พระจอมไตร
ถ้ารักบัว	ต้องขยัน	หมั่นให้ผูก
เมื่อรักลูก	ต้องสอน	ก่อนโตใหญ่
ให้ลูกมี	คุณธรรม	ประจำใจ
พ่อสุขใส	แม่สุขสันต์	ตั้งพรรณโน
ลูกทำดี	วันนี้	แหละดีกว่า
ไปวันหน้า	ลูกมีศักดิ์	ชั้นอีกโข
เกียรติก็สื่อ	ชื่อก็ไกล	ดังใหญ่โต
คุณร่วมโพธิ์	แผ่ไป	วงศ์ไพบุลย์
ลูกทำดี	ได้ดี	ต้องดีแน่
ลูกดีแท้	ทำดีไว้	ไม่เสื่อมสูญ
ลูกทำชั่ว	ได้ชั่ว	ชั่วเพิ่มพูน
ลูกจะสูญ	ชาติเปล่า	ไม่เข้าการ
นำสงสาร	พ่อแม่	วัยแก่เฒ่า
พระร่วมเกล้า	โศกศัลย์	ตั้งบรรหาร
พ่อและแม่	จงภิญโญ	โพธิญาณ
อุปพพาน	แดนสุขา	ผาสุกเอया

ปณิธานของธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม

สำนักพิมพ์ธรรมสภาก่อตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มีปณิธานในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเจตนารมณ์ของ ท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี (นายบันลือ สุธรรม ป.ธ.๘) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ก่อสร้างธรรมสภา อันเป็นธรรมสภาแห่งแรกของประเทศไทย สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๘ พระปิตุทองลูกนิมิตเอก ในวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

สืบเนื่องตามกาลเวลา ในยุคก่อนปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ หนังสือธรรมะที่ได้จัดพิมพ์จำหน่ายในท้องตลาด ส่วนมากมีเนื้อหาสาระและมีคุณค่าเป็นอย่างมาก แต่ไม่มีผู้คนสนใจเท่าที่ควร เป็นเพราะรูปเล่มส่วนใหญ่ไม่มีความสวยงาม ไม่มีคุณสมบัติพอที่จะดึงดูดประชาชนให้สนใจ หนังสือธรรมะ ทำให้ในอดีตหนังสือธรรมะไม่ได้รับความนิยมเป็นที่แพร่หลาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม ได้ตั้งปณิธานว่า ภายใน ๑๐ ปี จะต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการเผยแพร่หนังสือธรรมะให้มีรูปแบบสวยงาม น่าจับต้อง เป็นที่สนใจของประชาชน และจะทำให้หนังสือธรรมะขึ้นชั้นโชนิเวศตามร้านหนังสือชั้นนำ ติดอันดับ Best Seller เหมือนหนังสือชนิดอื่นทั่ว ๆ ไปที่วางจำหน่ายอยู่ จึงได้พัฒนารูปแบบปกและรูปเล่ม ให้มีความน่าสนใจอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลาถึง ๑๐ ปี และตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นไป ทำให้ประชาชนเปลี่ยนวัฒนธรรมการอ่านมาสนใจหนังสือธรรมะเพิ่มมากขึ้น ธรรมสภามีความภูมิใจที่ได้นำเสนอและพัฒนาการอ่านหนังสือธรรมะของประชาชน ดังที่ท่านจะเห็นได้ในปัจจุบัน

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ผ่านมา ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานให้หนังสือธรรมะเป็นหนังสือที่มีคุณภาพดีและราคาถูก จะพัฒนาหนังสือและสื่อธรรมะ ให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า "หนังสือธรรมะ ทั้งสวย ทั้งดี มีคุณภาพ และราคาเหมาะสม"

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นต้นไป เป้าหมายของสำนักพิมพ์ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม คือการเผยแพร่ธรรมะที่ส่งเสริมให้ประชาชน ลด ละ เลิก อบายมุข และสิ่งเสพติดทั้งหลาย เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และการนำมาซึ่งความสุขของมนุษย์ชาติ

ธรรมสภาได้ตั้งปณิธานไว้ว่า ในปีพุทธศักราช ๒๕๖๐ ประชาชนชาวไทยจักมีอิสระ ปราศจากความงมงาย ปราศจากสิ่งเหลวไหล และจะส่งเสริมให้อบายมุขหมดไปจากประเทศไทย ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ แต่ขอให้ลดลง ๆ เรื่อย ๆ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนมีศีลมีธรรม มีวัฒนธรรมของชาวพุทธ และมีความปิติในการปฏิบัติธรรม เพื่อความสุขของชีวิต และเพื่อความสุขของสังคม โดยทั่วกัน

ด้วยความสุจริต หัวดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สถาบันบันลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้น เพื่อสืบทอดและเผยแพร่วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
 สถานต่อเจตนาภรณ์ของหลวงพ่อบุญทาทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม หลวงพ่อปัญญาวัฑฒิกขุ
 องค์ประธานสถาบันบันลือธรรม และท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี ป.ธ. ๘ (นายบันลือ สุธรรม)
 ผู้ให้กำเนิดธรรมสภา และศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา www.thammapasabooks.com

● **กิจกรรมของสถาบันบันลือธรรม**

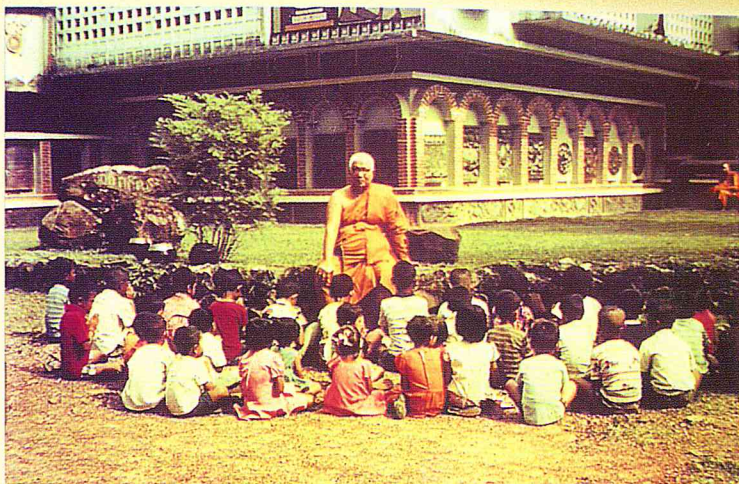
๑. โครงการ พบพระ พบธรรม พระเถระแสดงธรรม ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ทุกวันเสาร์
 เวลา ๑๕.๐๐-๑๗.๐๐ น. สอบถามองค์บรรยายธรรมที่ ๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘
๒. โครงการ อยู่กันด้วยความรัก จัดกิจกรรมเพื่อสาธารณกุศลช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติและ
 ช่วยเหลือชุมชนในถิ่นทุรกันดาร และกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติทุกปี โทร.๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘
๓. ธรรมสถาน "สวนมูทิตาธรรมาราม" อบรมการเรียนรู้ชีวิตตามธรรมใน ๑ วัน ทุกวันเสาร์ต้นเดือน
 เวลา ๐๘.๐๐-๑๖.๐๐ น. สอบถามองค์แสดงธรรมและเข้าร่วมกิจกรรม โทร. ๐๘๖-๐๐๓ ๕๔๗๘
๔. กองทุน "คลังธรรมทาน" บริจาคหนังสือเป็นสาธารณกุศลเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน โดยแจ้ง
 ความจำเป็นจดหมายขอรับบริจาคได้ที่ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม
๕. หอสมุดธรรมสมาธิ ห้องสมุดธรรมะและนั่งสมาธิภาวนา ได้ร่วมงาไม่ตามธรรมชาติ ติดกับพุทธมณฑล
 เปิดบริการ ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. โทร.๐๒-๔๘๗-๑๑๙๖, ๐๘๗-๗-๐๘๑๑๙๘ www.thamsamati.com
๖. เรือนทานวันพระ ขอเชิญรับประทานอาหารฟรี ตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๑๓.๐๐ น. ทุกวันพระ
 ณ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ถ.บรมราชชนนี ๑๑๙ กทม.๑๐๑๗๐ โทร.๐๘๑-๗๓๕๑๗๖๖
๗. โครงการสร้างศูนย์เผยแพร่นั่งสมาธิและสื่อธรรมะทางพระพุทธศาสนาเพื่อถวายเป็น
 บันลือธรรมมีปณิธานที่จะจัดสร้างศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ เพื่อการเผยแพร่วรรณ
 แก่ประชาชนอย่างแพร่หลาย และเพื่อความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา
๘. หอศิลป์พุทธ : Buddha Art Gallery กรุงเทพมหานคร โดยธรรมสภา และอาจารย์กฤษณะ สุริยกันต์
 โทร. ๐๘๘-๒๗๗๑๐๙๙

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์ นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งที่มีประโยชน์ที่คงอยู่นิรันด
 แล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้
 ชื่อว่าได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่วรรณ อันจะอำนวยประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีมีคุณภาพ เพื่อมอบเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงาน
 ประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โปรดติดต่อที่...

ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๒-๔๔๑ ๑๕๘๘, ๐๘๙-๒๑๐ ๕๑๓๓ โทรสาร ๐๒-๔๔๑ ๑๙๘๓ www.thammapasapa.com

“ศีลธรรมของเยาวชน คือ สันติภาพของโลก”

โอวาท ท่านพุทธทาส อินทปัญโญ

๕ ดีสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๑. เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา

๒. เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์

๓. เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

๔. เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ

๕. เป็นพุทธมามกะที่ดีของพระพุทธศาสนา

www.iammasapa.com
ISBN : 978-616-03-0621-3

ท่านที่อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์หนังสือนี้ ถือได้ว่ามีส่วนร่วมในการเผยแผ่ธรรม อันเป็นกุศลอย่างยิ่ง
ขอกราบขอบพระคุณท่านที่ช่วยสมทบการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ราคา ๓๐ บาท